

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakieleen painottunut päiväkotiki

Helsingin kaupungin päiväkotien työntekijöiden näkemys viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarpeesta ja sen sisällöstä Helsingissä

Markkanen Teija

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Lapsi- ja nuorisotyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2012

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijä:	Markkanen Teija
Opinnäytetyön nimi:	Viittomakieleen painottunut päiväkotikieli - Helsingin kaupungin päiväkotien työntekijöiden näkemys viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarpeesta ja sen sisällöstä Helsingissä
Sivuja (+liitteitä):	43 (+6)
<p>Tässä opinnäytetyössä selvitan Helsingin kaupungin päivähoiton työntekijöiden näkökulmaa viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarpeesta Helsingin kaupungissa ja mitä tällaisen päiväkodin tulisi sisältää.</p> <p>Opinnäytetyöni keskeiset käsitteet liittyvät varhaiskasvatukseen, viittomakieleen ja kuulovammaisuuteen. Erityisvarhaiskasvatus on yksi tärkeä termi, sillä päiväkotikieli, jossa käytetään viittomakieltä, voidaan lukea erityisvarhaiskasvatukseen piiriin. Viittomakieli voi olla kuuron tai kuulovammaisen äidinkieli tai myöhemmin opeteltu kieli, jota käytetään puheen lisäksi ilmaisuvälineenä. Tuon esiin näkökulmia, kuinka kuurojen ja kuulovammaisten lasten päivähoitopalveluja Helsingin kaupungissa toteutetaan. Tarkastelen asiaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön kautta.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimusmenetelminä käytin kyselyä ja täydensin sitä ryhmähaastattelulla. Teemoina olivat kyselylomakkeen pohjalta muodostetut teemat: lisä- ja täydennyskoulutukset, joita haastateltavat olivat jo hankkineet ja joita he kokivat tarvitsevänsä, kuulovammaisten ja kuurojen lasten päivähoiton järjestäminen Helsingin kaupungissa sekä viittomakieleen painottuneen päiväkodin sisältö.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset kertovat, että viittomakieleen painottuneelle päiväkodille ei ole akuuttia tarvetta Helsingin kaupungissa. Kuitenkin kuulovammaisten ja kuurojen lasten päivähoitopalvelut voisivat tarvita kehittämistä, sillä kyselyyn vastanneet ja haastateltavat työntekijät toivat esille kehittämiskohteita. Viittomakieleen painottuneen päiväkodin ideaa voisi olla mahdollista kehittää toimivaksi, sillä sen sisältöön tuotiin paljon ideoita.</p>	
Asiasanat:	Erityisvarhaiskasvatus, viittomakieli, kuulovammaiset, kuurot

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Author:	Teija Markkanen
Title:	Kindergarten with emphasis on Finnish sign language – Helsinki city kindergarten workers viewpoint for necessity and content of kindergarten with emphasis on Finnish sign language.
Pages (+appendixes):	43 (+6)
<p>The objective of this Bachelor`s thesis was to find out the viewpoint of Helsinki city kindergarten workers about the necessity of a kindergarten with emphasis on Finnish sign language and its content in Helsinki.</p> <p>The pivotal concepts of this thesis are early childhood education, Finnish sign language and hearing impairment. Early childhood education for children with special needs is one of the important concepts, because kindergarten where is used Finnish sign language, is included in special early childhood education. Finnish sign language can be the mother tongue of a deaf person or person with impaired hearing or a language which has been learned later, which is used as vehicle besides speech to express oneself. The study articulates how daycare services of deaf people and persons with impaired hearing are executed in Helsinki city. The subject is also considered through social and health care legislation.</p> <p>This thesis is a qualitative study and used an inquiry supplemented with a group interview as research method. The themes of the interview were based on the themes of the inquiry: further education, which the interviewed had and which they expect to need more, daycare service of deaf people and person with impaired hearing in Helsinki city and content of kindergarten which emphasizes Finnish sign language.</p> <p>The results of this thesis show that there is no acute need for kindergarten with emphasis on Finnish sign language in Helsinki city. Nevertheless the daycare services of deaf people and persons with impaired hearing need to be developed because the workers who answered the inquiry and the interviewed articulated things to that need developing. The idea of Finnish sign language is emphasized in Helsinki city could be possible to make work, because there were a lot of ideas that can be included in this kind of kindergarten.</p>	
Key words: Special early childhood education, Finnish sign language, person with impaired hearing, the deaf	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1. JOHDANTO	6
2. OPINNÄYTETYÖN METODOLOGINEN KUVAUS	8
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset	8
2.2 Helsingin kaupungin päivähoito	9
2.3 Tutkimusmenetelminä kysely ja ryhmähaastattelu	10
2.4. Kyselylomakkeen operationalisointi ja haastatteluteemojen valinta	12
2.5 Aineiston keruu	14
2.6. Aineiston analyysimenetelmä	17
2.7. Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	18
3. OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET	21
3.1. Lait ja oikeudet	26
3.3. Opinnäytetyönaiheeseen liittyvät tutkimukset	27
4. OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	29
4.1 Henkilökunnan lisäkoulutus	29
4.2. Ryhmän rakenne	30
4.3. Nykyisessä päivähoitopaikassa hyvää tai kehitettävää	31
4.4. Kommunikointivälineet	32
4.5. Yhteistyötahot	33
4.6. Millaisia palveluja viittomakieliseen painottuneen päiväkodin tulisi sisältää	33
4.7. Työntekijöiden kokemukset viittomakielen käytöstä	34
4.8. Tulosten tarkastelua tutkimuskysymyksiin nähden	35
5. POHDINTA	38
LÄHTEET	41

LIITTEET	44
Liite 1. Saatekirje	44
Liite 2. Saatekirje jatkoaikaa antaen	45
Liite 3. Saatekirje, kun sain tiedon, etteivät linkit toimineet.	46
Liite 4. Kysely	47
Liite 5. Haastattelurunko	49

1. JOHDANTO

Opinnäytetyöni on osa sosionomi(AMK) -tutkintoa, jonka suoritan Kemi-Tornion ammattikorkeakoulussa Kemissä. Suuntautumisvaihtoehtona minulla on lapsi- ja nuorisotyö. Teen opinnäytetyöni varhaiskasvatukseen liittyen, sillä näin kartutan osaamistani varhaiskasvatuksesta ja lastentarhanopettajan pätevyys tulee sisältymään osaksi tutkintoani.

Selvitän opinnäytetyönä suomalaiseen viittomakieleen painottuneen päiväkodin mahdollista tarvetta ja innostusta Helsingin kaupungissa päiväkotien henkilökunnan näkökulmasta. Tuon esille päiväkotien henkilökunnan mielipiteitä, mitä viittomakieleen painottuneen päiväkodin olisi hyvä tarjota ja millaisia lisäkoulutuksen tarpeita henkilökunnalla on.

Tavoitteenani on tuoda opinnäytetyölläni esille Helsingin kaupungin päiväkotien henkilökunnan näkökulma Helsingin kaupungin innostuksesta viittomakieleen painottuneesta päiväkodista. Tuon esille myös heidän mielipiteensä ja käsityksen siitä, mitä tällaisen päiväkodin tulisi tarjota, jotta se herättäisi asiakkaiden ja työntekijöiden kiinnostuksen ja täyttäisi kysynnän tarpeet.

Opinnäytetyöni aiheen idea on muodostunut ajatuksissani jo lukioikäisestä lähtien. Yläasteikäisenä kiinnostuin viittomakielestä ja kuurojen kulttuurista. Samassa iässä aloitin myös aktiivisesti lastenvahtina toimimisen erilaisissa yksityisperheissä ja haaveenani oli myös tulevaisuudessa työskennellä varhaiskasvatuksen parissa. Lukiossa taas oli mahdollisuus muutamaankin viittomakielen kurssiin, jonka jälkeen idea näiden alojen yhdistämisestä jäi mieleeni. Ammattikorkeakoulututkintoa suorittaessani sain oivan tilaisuuden perehtyä asiaan opinnäytetyön muodossa.

Kuurojen kulttuuriin hieman tutustuessani ja ajankohtaisia asioita seurattessani huomasin, että kuurojen kouluja tuotiin paljon esille. Kuitenkin kuulovammaisten ja kuurojen varhaiskasvatuksesta puhuttaessa esille ei tuotu yksittäisiä päiväkoteja, vaan esille nousivat sisäkorvaimplanti tai integraatio. Tästä syystä haluan huomioida päiväkotien henkilökunnan kokemuksia varhaiskasvatuksen järjestämisestä tälle erityisryhmälle ja pohjustaa ideaa viittomakieleen painottuneen päiväkodin perustamisesta.

Opinnäytetyössäni käyn ensin läpi tutkimusteoriaa ja aineiston keräämisen. Sen jälkeen määrittelen työni kannalta tärkeät termit ja tutustun varhaiskasvatusta, kuulovammaisia ja viittomakielisiä koskevaan Suomen lainsäädäntöön. Tarkastelen lainsäädäntöä siitä näkökulmasta, mikä koskettaa lapsia ja erityisesti varhaiskasvatusta. Teorian ja tutkimuskysymysten pohjalta muodostan kyselylomakkeen, jonka osoitan Helsingin kaupungin päiväkotien työntekijöille. Tiedonkeruuta täydennän ryhmähaastattelulla. Lopuksi analysoin tulokset ja pohdin niiden antamia näkökulmia.

2. OPINNÄYTETYÖN METODOLOGINEN KUVAUS

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoitus on kartoittaa viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarvetta ja sisältöä Helsingin kaupungissa. Sirkka Hirsjärvi (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 134) kuvaa kartoittavan tutkimuksen etsivän uusia näkökulmia, katsovan, mitä tapahtuu ja selvittävän vähän tunnettua ilmiötä. Opinnäytetyössäni pyrin luomaan näkökulmia millainen viittomakieleen painottunut päiväkotitoi voisi olla ja millainen sen tarve Helsingin kaupungissa on. Tarkoituksena on saada suuntaviivoja siihen, voisiko tällaista päiväkodin ideaa alkaa kehittämään toimivaksi palveluksi, tässä tapauksessa yksityiseksi päiväkodiksi.

Viittomakieleen painottuneen päiväkodin idean tärkeimpänä lähtökohtana olisi vertaistuen saaminen. Vertaistukea saisivat niin lasten vanhemmat, kuin työntekijätkin ja ennen kaikkea kuulovammaiset lapset. Vanhemmat voisivat tutustua toisiin kuulovammaisten lasten vanhempiin ja saada tukea viittomakielen ja muiden kommunikointikeinojen käytöstä, jotta niitä olisi luontevampaa käyttää. Työntekijöiden tietämys ja tuntemus aiheesta tulisi paremmin esille, sillä he toimisivat samassa paikassa. Muuta kuin puhetta kommunikointiin käyttävät lapset näkisivät toisia lapsia, jotka myös kommunikoivat eritavoin, joten he voisivat kokea muidenkin tarvitsevan erilaista kommunikointitapaa. Lapset, joilla ei ole kuulovammaa voisivat oppia toisenlaisia kommunikointikeinoja, joiden avulla he voisivat kommunikoida tukea tarvitsevien lasten kanssa. Ryhmiä päiväkodissa voisi olla erilaisia tarpeen mukaan.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millainen tarve Helsingissä on viittomakieleen painottuneelle päiväkodille?
2. Millaisia palveluja viittomakieleen painottuneessa päiväkodissa tulisi tarjota?
3. Millaisia kokemuksia päiväkotien henkilökunnalla on viittomakielen käytöstä päivähoitossa? Millaista lisäkoulutusta olisi tarpeen saada?

2.2 Helsingin kaupungin päivähoito

Helsingin kaupungin internetsivujen mukaan Helsingin kaupungin päivähoito pitää tärkeänä muun muassa yhteisöllisen arkielämän edistämistä, lapsen ja vanhempien osallisuutta päivähoiton toiminnassa, toimintaympäristöä, jossa lapsen on hyvä leikkiä ja oppia vaihtoehtoisten palvelujen ylläpitämistä, lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen ja varhaiseen tukeen. Lähtökohtana varhaiskasvatuksessa ovat syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoinen kohtelu, lapsen etu ja lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen. (Helsingin kaupunki: Sosiaalivirasto 2011a.) Mielestäni nämä arvot ovat hyvä ja vastaanottavainen pohja viittomakieleen painottuneelle ja erityisryhmälle suunnatulle päiväkodille.

Helsingin kaupungissa toimii 331 kunnallista ja ostopalvelupäiväkotiä (Helsingin kaupunki: sosiaalivirasto 2011b). Helsingissä toimii kunnallisen päivähoiton lisäksi myös paljon yksityisiä päiväkoteja, sekä muuta päivähoitoa, muun muassa perhepäivähoitoa ja kerhoja (Helsingin kaupunki: sosiaalivirasto 2011c). Rajasin tutkimuksen vain kunnallisiin ja ostopalvelupäiväkoteihin, koska halusin tietää Helsingin kaupungin sisäisestä toiminnasta. Anoesani tutkimuslupaa, sain päivähoito toimistosta ehdotuksen, että rajaisin niiden päiväkotien määrää, joihin kyselyn lähetän. Helsingin kaupunki on jaettu 15 päivähoitoalueeseen, joista jokaisesta valitsin lähes sattumanvaraisesti kolme päiväkotia. Erään päiväkodin valitsin tietoisesti mukaan, sillä tiesin siellä olevan kokemusta kuulovammaisten lasten kanssa toimimisesta.

Helsingin kaupungin Internet-sivusto kertoo lapsen tukemisen olevan varhaiskasvatuksen perustehtävää. Jokaisen lapsen tuen muoto ja määrä sovitetaan lapsen tarpeiden mukaisesti. Tukitoimina voivat olla hoito- ja kasvatushenkilöstön ja lasten suhdeluvun muuttaminen, erityislastentarhanopettajan sijoittaminen lapsiryhmiin, joissa on erityistä tukea tarvitsevia lapsi, integroitu erityisryhmä, erityisryhmä tai erityisavustaja ryhmässä. (Helsingin kaupunki: sosiaalivirasto 2010a.) Erityisryhmällä tarkoitetaan päiväkotiryhmää, jossa on 6-8 erityistä tukea tarvitsevaa lasta, joiden kuntoutuksen tarve on mittavaa ja joita ei voida päivähoiton muiden tukitoimien avulla riittävästi tukea. Integroitu erityisryhmä on päiväkodin ryhmä, jossa on yhteensä 12 lasta, joista viisi on erityistä tukea tarvitsevaa lasta. Ryhmään sijoitetaan erityistä tukea tarvitsevia lapsia, joiden systemaattinen tukeminen edellyttää laajempaa

erityispedagogista osaamista kuin tavallisessa päivähoitossa tukitoimin voidaan tarjota. (Helsingin kaupunki: sosiaalivirasto 2010b.)

Teen opinnäytetyöni koskien Helsingin kaupunkia, sillä ajattelen siellä olevan hyvät mahdollisuudet erityisosaamiseen painottuneen päiväkodin perustamiseen. Suuressa kaupungissa asiakasryhmään kuuluvia on määrällisesti enemmän. Kulkuyhteydet ovat hyvät, jotta päivittäinen matka päiväkotiin ei olisi liian pitkä ja liian paljon aikaa vievää, jotta päiväkodin vaikutusalue olisi suurempi. Pääkaupunkiseudulla asuessani näen, jos en päivittäin, niin viikoittain esimerkiksi pariskunnan, lapsen ja vanhemman tai nuorten kaverusten keskustelevan viittomakielellä. Osaltaan muuttoni opinnäytetyön tekemisen aikaan Helsinkiin vaikutti alueen rajaukseen, sillä näin pääsen tutustumaan uuden kotikaupunkini palveluihin ammatillisesti.

2.3 Tutkimusmenetelminä kysely ja ryhmähaastattelu

Opinnäytetyöni tutkimusote on kvalitatiivinen eli laadullinen. Hirsjärvi (Hirsjärvi ym. 2007, 176-177) kuvaa kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteeksi ymmärtää tutkimuskohdetta. Siinä ei pyritä tekemään päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen tai etsimään keskimääräisyyksiä, vaan ajatuksena on, että tutkimalla yksityistä tapausta riittävän tarkasti, saadaan näkyviin, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla.

Saadakseen selville mitä ihmiset ajattelevat, tuntevat, kokevat ja uskovat, tutkija voi käyttää muun muassa haastatteluja ja kyselyitä (Hirsjärvi ym. 2007, 180). Aineiston opinnäytetyössäni olen kerännyt kahdella eri tutkimusmenetelmällä: kyselylomakkeella ja täydentänyt aineistoa yhdellä ryhmähaastattelulla. Käytin molemmilla menetelmillä saamiani aineistoja hyväksi tässä opinnäytetyössä. Kyselylomakkeen vastausmäärä jäi hyvin alhaiseksi, joten haastattelu täydensi aineistoa.

Kyselyllä kysytään asioita kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla eli standardoidusti (Hirsjärvi ym. 2007, 188). Kyselyllä voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, sillä tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä (Hirsjärvi 2007, 190). En tiennyt missä päiväkodeissa kuulovammaisten tai kuurojen lasten kanssa työskenteleviä ja työskennelleitä on, joten kyselylomaketta pystyi jakamaan usealle

vastaanottajalle vaivattomasti. Valitsin opinnäytetyöhöni kyselylomakkeen aineistonkeruumenetelmäksi myös päiväkotien suuren määrän vuoksi. Ajatuksena oli saada määrällisesti enemmän päiväkodin tarpeeseen ja sisältöön liittyviä vastauksia, jotta niistä syntyisi kattava näkemys Helsingin kaupungin päivähoidon tilanteesta kuuroille ja kuulovammaisille lapsille.

Verkkokyselyssä lomake lähetetään tutkittaville, he täyttävät sen itse ja toimittavat lomakkeen takaisin tutkijalle. Menettelyn etuina ovat nopeus ja vaivaton aineiston saanti. Kato on suurin ongelma. Mikäli lomake lähetetään jollekin erityisryhmälle, esimerkiksi fysioterapeuteille tai ammattikorkeakoulun opettajille ja jos kyselyn aihe on heidän kannaltaan tärkeä, voi hyvinkin odottaa korkeampaa vastausprosenttia. (Hirsjärvi ym. 2007, 191.) Vastaanottajat eivät kuitenkaan olleet riittävän kiinnostuneita aiheesta vastataksaan kyselyyn.

Hyvän lomakkeen laatiminen vie aikaa ja vaatii myös tutkijalta monenlaista tietoa ja taitoa. Kato eli vastaamattomuus nousee joissakin tapauksissa suureksi. Pysin ottamaan huomioon Hirsjärven pohtimat haitat, mitä kyselylomaketta käytettäessä voi ilmetä. Ei ole selvää, miten onnistuneita annetut vastausvaihtoehdot ovat olleet vastaajien näkökulmasta. Väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida. Ei tiedetä, miten vastaajat ylipäänsä ovat selvillä alueesta tai ovat perehtyneet asiaan, josta esitettiin kysymyksiä. Tämä on huomioitu siten, että kysely on osoitettu tietyn alan työntekijöille, joille kyselylomakkeen asioiden ajatellaan olevan tuttuja ainakin osittain. (Hirsjärvi ym. 2007, 190.)

Haastattelusta kieltäydytään harvoin (Sarajärvi & Tuomi 2002, 76; Hirsjärvi ym. 2007, 201), minkä koin tärkeäksi kriteeriksi pohtiessani, kuinka täydentäisin kyselyn tuloksia. Olisi tärkeää saada tutkittavat osallistumaan. Haastattelussa haastateltava voi kertoa itsestään ja aiheestaan laajemmin kuin tutkija pystyy ennakoimaan. Haastattelussa on mahdollisuus selventää saatavia vastauksia ja syventää saatavia tietoja. (Hirsjärvi ym. 2007, 200.) Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta, ei kuitenkaan tietokilpailumaisesti oikeanlaista tai väärää. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 75.) Tästä syystä haastattelu oli hyvä vaihtoehto täydentää kyselyä.

Teemahaastattelussa on pyrkimyksenä löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelman asetteluun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Haastatteluun

etukäteen valitut teemat perustuvat tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. (Sarajärvi & Tuomi 2002, 77-78.) Näin teemahaastattelu sopi täydentämään aineistoa, jonka olin saanut kyselylomakkeiden avulla ja teoriaan tutustuen.

Teemahaastattelussa haastattelijalla on mietittynä valmiiksi joukko haastatteluteemoja, eräänlaisia keskustelun otsikoita. Haastattelu pyritään käymään mahdollisimman vapaamuotoisena keskusteluna, jota haastattelijalla ohjaa siten, että kaikki teemat tulee käytyä läpi. (Eskola 2007, 33.) Teemat pohjautuvat teoriaan ja ne pyritään luomaan mahdollisimman pelkistetyiksi ja iskusanamaisiksi. Teemoja tarkennetaan haastattelussa kysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66.) Kysymysten tarkka muoto ja järjestys kuitenkin puuttuvat (Hirsjärvi ym. 2007, 203).

Teemahaastattelututkimuksessa aineisto on yleensä näyte, enemmän tai vähemmän sattumanvaraisesti valikoitunut joukko haastateltavia. Aineistoa ei yleensä koota tilastollisen edustavuuden kannalta, mutta tämän ei tarvitse tarkoittaa sitä, että tutkimus olisi vaatimatonta. Aineiston ei tarvitse olla yleistettävissä, jotta siitä voi tehdä teoreettisesti mielenkiintoisia johtopäätöksiä. (Eskola 2007, 41.)

Ryhmähaastattelulla saadaan nopeasti tietoa samanaikaisesti usealta vastaajalta. Ryhmädynamiikka ja erityisesti valtahierarkia vaikuttavat siihen, kuka puhuu ryhmässä ja mitä sanotaan. Erityinen ongelma syntyy silloin, kun yksi tai kaksi henkilöä dominoi ryhmässä. Suurimpana ongelmana monet pitävät ryhmäkeskustelujen purkamista ja analyysin tekoa tallenteista. Purkajan ja tutkijan on usein vaikea päätellä, kuka osallistujista on äänessä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 63.) Keskustelujen purkamisessa ei kuitenkaan pääsääntöisesti tekemässäni haastattelussa ollut ongelmaa.

2.4. Kyselylomakkeen operationalisointi ja haastatteluteemojen valinta

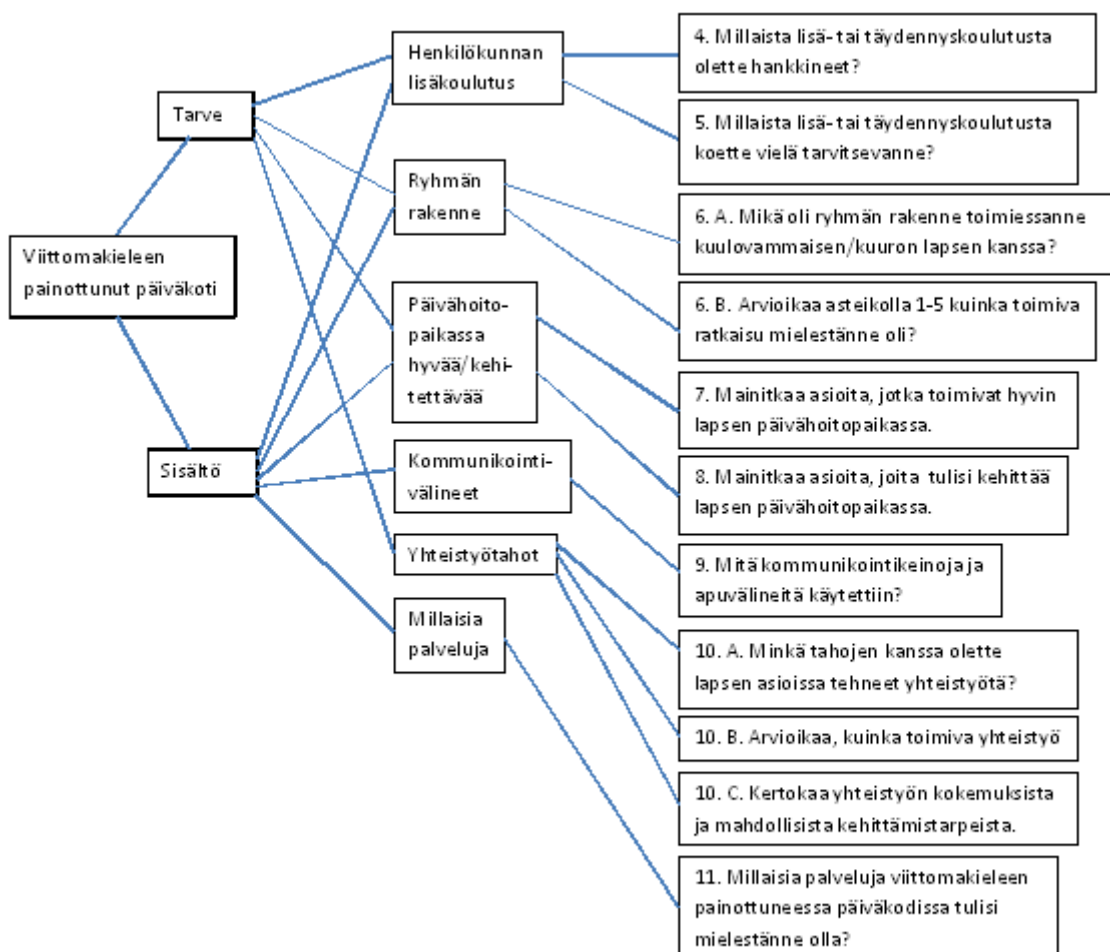
Eskola (2007, 38-39) kertoo teemahaastattelua käsittelevässä artikkelissaan, operationalisoinnin käsitteen olevan tuttu määrällisestä tutkimuksesta. Operationalisoinnilla tarkoitetaan jonkin teoreettisen käsitteen muuttamista mitattavaan, tutkittavaan muotoon. Käsitteellä tarkoitetaan yleensä teoreettisen käsitteen

muuntamista nimenomaan kyselylomakkeen kysymyksiksi, mutta samaa ajattelutapaa voi ja kannattaa soveltaa myös laadulliseen tutkimukseen.

Määrällisessä tutkimuksessa muuttujat ovat usein käsitteellisiä asioita, joten ne tulee operationalisoida. Käsitteet tulee rakenteellisesti purkaa ennen mittaamista pienempiin osa-alueisiin, kuten kysymyksiksi ja vastausvaihtoehdoiksi. (Vilka 2007, 36.)

Operationalisoinnin tehtävänä on abstraktin ja konkreettisen, teoreettisen ja empiirisen käsitteen mahdollisimman hyvän vastaavuuden takaaminen. Mikäli on kyse asiasta, joka ei hahmotu yhtä selvästi kuin sukupuolen tai iän kaltainen asia, käsitettä joudutaan yleensä analysoimaan miettimällä, millaisista osa-alueista sen muodostama kokonaisuus syntyy. Kukin osa-alue analysoidaan erikseen ja jaetaan mahdollisesti vielä pienempiin osa-alueisiin. Samalla siirrytään vaiheittain abstraktisesta käsitteen kuvauksesta konkreettiseen suuntaan. (Alkula & Pöntinen & Ylöstalo 2002, 75-76.)

Kuvio 1. Käsittekartta kysymysten taustalla olevasta ajatuksesta.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen pääajatus on pohtia viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarvetta ja toisen tutkimuskysymyksen tällaisen päiväkodin sisältöä. Kuviossa 1. näitä kahta pääpiirrettä on tarkasteltu eri näkökulmista jakamalla ne osa-alueisiin. Näistä osa-alueista on johdettu kyselylomakkeen kysymykset.

Lomakkeen tulisi näyttää helposti täytettävältä ja ulkoasultaan moitteettomalta. Avovastauksille tulisi olla riittävästi tilaa. (Hirsjärvi ym. 2007, 199.) Kysely (liite 4.) on kaksisivuinen. Ensimmäisellä sivulla kysytään perustietoja eli ikä, pohjakoulutus ja nykyinen työtehtävä. Ensimmäisellä sivulla ovat myös neljäs ja viides kysymys, jotka koskevat jo hankittua ja vielä tarvittavaa lisä- tai täydennyskoulutusta. Kyselyn toisen sivun alussa on ohjeistuksena ajatella yksittäistä kuulovammaista/kuuroa lasta vastatessa sivun kysymyksiin. Kuulovammaisten ja kuurojen lasten päivähoitoa järjestetään hyvin eritavoin riippuen lapsen tarpeista, joten on yksinkertaista ajatella yksittäistä tapausta ja vastata sitä koskeviin asioihin.

Haastattelun teemat johdattelin kyselylomakkeen pohjalta, sillä olin koonnut aiheet siihen perustellusti. Haastattelu oli hyvä aloittaa perustietoja kysymällä, sillä näin sain haastateltavat mukaan keskusteluun. Haastattelurungosta (liite 5.) käyvät ilmi teemat, joita halusin tulevan haastattelussa esille. Ne olivat lisä- ja täydennyskoulutukset, joita he olivat jo hankkineet ja joita kokivat tarvitsevana, kuulovammaisten ja kuurojen lasten päivähoiton järjestäminen Helsingin kaupungissa sekä viittomakieleen painottuneen päiväkodin sisältö. Haastattelurunkoon kirjasin myös apukysymyksiä, joita voisin käyttää johdatellessani haastattelun kulun takaisin haluamiini teemoihin.

2.5 Aineiston keruu

Kustannussyistä sekä vastaamisen ja analysoinnin helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi lähetin kyselylomakkeet sähköpostin välityksellä ja Webropol-ohjelmalla tehtyinä. Webropol on Internetpohjainen ohjelma, jolla voi luoda kyselyjä ja käyttää sitä apuna analysoinnissa. Lähettämäni sähköposti on kyselyn saatekirje (Liite 1.), joka sisältää Internet-linkin kyselyyn. Kustannuksiin vaikutti muun muassa lähetinkö kyselyt postitse paperiversioina vai sähköpostilla. Toivoin Internetissä vastaamisen alentavan vastaamiskynnystä, sillä silloin ei tarvinnut nähdä vaivaa vastauspaperin toimittamisesta.

Saatekirje pohjautuu Hanna Vilkan (2007, 84-88) ohjeistukseen. Vilka kehottaa sisällyttämään saatekirjeeseen riittävän laajasti tietoa tutkimuksesta, jottei vastaajalle tule tiedollisia aukkoja ja siten herätä epäilyksiä tutkimusta kohtaan. Vilkan ohjeiden mukaan pyrin saatekirjeessäni olemaan kohtelias ja minulle oli luonnollista teititellä kirjeen vastaanottajaa. Kyselylomakkeen testasi toisen kaupungin päivähoiton työntekijä, jolla on kokemusta kuulovammaisten lasten kanssa työskentelystä, joten Vilkan esittämän tyylin mukaisesti pystyin saatekirjeessä kertomaan kyselyyn vastaamiseen menevän ajan. Opinnäytetyön aihe ja tavoite tulivat esille, niin kuin se, että mistä valmiin opinnäytetyön voi löytää. Myös tutkimusaineiston hävittäminen oli tuotu esille. Saatekirjeessä motivointi kyselyn vastaamiseen on Vilkan mukaan myös tärkeää, mutta en ole aivan varma, kuinka tämä onnistui. Kiitokset ja omat yhteystietoni tulivat myös esille työssä, mitä Vilka toivoi.

Lomakkeen kokeilu on välttämätöntä (Hirsjärvi ym. 2007, 199). Ei ainoastaan siitä syystä, että voi kertoa saatekirjeessä vastaamiseen käytetyn ajan, vaan kyselyn toimivuuden vuoksi. Kokeilun jälkeen on vielä mahdollista pohtia tarvittavia muutoksia. Henkilö, joka kokeili lomaketta, koki sen helposti ymmärrettäväksi. Koin hänen vastauksiensa perusteella lomakkeen kysymysten olevan kuulovammaisten kanssa työskenteleville ammattilaisille yhdenmukaisesti ymmärrettävissä. En muuttanut kyselyä lainkaan kokeilun jälkeen.

Tutkimusjoukkonani oli valitsemieni päiväkotien henkilökunta. Tämä oli hyvin laaja tutkimusjoukko, mutta uskoin vastausprosentin jäävän melko pieneksi. Osoitin kyselyn Helsingin kaupungin päiväkotien työntekijöille, jotka työskentelivät tai olivat työskennelleet kuurojen tai kuulovammaisten lasten parissa, tai olivat muuten kyselyn asioista tietoisia ja halusivat tuoda esille mielipiteensä tutkimuksen aiheesta. Kaikki eivät olleet työskennelleet kuurojen ja kuulovammaisten lasten kanssa, joten heillä ei välttämättä ollut mielipidettä tai kiinnostusta aiheeseen. Halusin kuitenkin tuoda esille päivähoiton henkilökunnan näkemykset, sillä koin, että he tiesivät ovatko päiväkodissa olevat asiat riittäviä. Tällaisia asioita olivat esimerkiksi koulutus, kielitaito ja olisiko kuulovammaisten päivähoitopalvelujen keskittäminen vai tarjoaminen lähipäiväkodissa mielekkäämpää.

Kyselylomakkeet lähetin joulukuussa 2011 päiväkodeihin. Vastausajaksi annoin yhden viikon. En saanut yhtään vastausta, joten lähetin annetun vastaamisajan viimeisenä päivänä uuden muistutusviestin (liite 2.) sähköpostitse ja annoin lisää vastausaikaa yhden viikon. Vasta lisäajan päättymisen loppuvaiheessa sain sähköpostitse tiedon eräästä päiväkodista, johon olin kyselyn lähettänyt, ettei viestissä ollut Internetlinkki kyselyyn toiminut. Tarkistin linkin toimivuuden ja lähetin viestin (liite 3.) kolmannen kerran päiväkodeihin. Vastauksia saapui kaksi. Useimmiten tutkija joutuu muistuttamaan vastaamatta jättäneitä ja karhuaminen toistetaan yleensä kaksi kertaa (Hirsjärvi ym. 2007, 191). Näin siis tein: karhusin asiaa pari kertaa, kunnes virhe tuli esille.

Harkitse, milloin on viisainta postittaa lomake (Hirsjärvi ym. 2007, 199). Suunnitelmani mukaan kyselylomake oli tarkoitus lähettää aikaisemmin syksyn aikana. En kuitenkaan osannut varautua siihen, että tutkimusluvan saaminen kestäisi lähes kaksi kuukautta. Tavoitteenani oli saada opinnäytetyöni määräajassa valmiiksi, joten lähetin kyselyn luvan saatuani. Joulukuun alku on kuitenkin päiväkodeissa hyvin kiireistä aikaa joulukiireiden takia, joten kyselyn lähettämistä olisi ollut syytä lykätä.

Vastausten suuren kadon takia oli syytä pohtia, kuinka lähestyä päiväkotien työntekijöitä, jotta saisin tarvitsemani aineiston kokoon. Pohdin opinnäytetyöni ohjaajien ehdottamia vaihtoehtoja ottamaan yhteyttä valitsemini päiväkodeihin ja tekemään ryhmähaastattelun tai kontrolloidun kyselyn. Kontrolloidussa kyselyssä tutkija voi käydä jakamassa lomakkeet henkilökohtaisesti esimerkiksi työpaikoille tai kouluihin (Hirsjärvi ym. 2007, 191). Aluksi koin, että vierailemalla päiväkodeissa saisin motivoitua henkilökuntaa vastaamaan. Päiväkoteja kartalta paikallistaessani huomasin kuitenkin olevan raskasta ja haastavaa vierailla jokaisessa 15 päiväkodissa. Välimatkat olivat pitkiä ja minulla ei olisi mahdollisuutta kokopäivätyöni ohessa lähteä päiväkodeihin, jotka olisivat avoinna vain päiväsaikaan. Vähitellen myös haastattelu alkoi tuntua mielenkiintoiselta vaihtoehdolta. Aluksi harmittelin, kuinka suuren työn jälkeen syntynyt kyselylomake menisi haastattelua tehdessä ikään kuin hukkaan, kunnes ymmärsin kuinka sitä voisi hyödyntää haastattelun rungon suunnittelussa.

Toteutin haastattelun ryhmähaastatteluna. Sain työntekijät haastateltaviksi siten, että heidän päiväkodistaan lähetettiin viesti, jossa kerrottiin, ettei kysely toiminut. Tämä

kertoi, että he olisivat kiinnostuneita aiheesta ja motivoituneita vastaamaan. Ryhmähaastatteluun osallistui kolme Helsingin kaupungin päivähoiton työntekijää.

Sovin haastattelusta puhelimitse sähköpostin viestin lähettäjän kanssa. Hän kertoi, että on mahdollista tulla tekemään ryhmähaastattelu heidän päiväkotiansa, sillä hän tiesi työtovereissaan olevan kuulovammaisten ja kuurojen lasten kanssa työskennelleitä. Kerroin kolmen henkilön olevan sopiva määrä ryhmähaastatteluun. Hän sopi asiasta työpaikallaan ja olin yhteydessä päiväkotiin muutaman päivän kuluttua. Haastatteluun oli löytynyt halukkaat, yhteyshenkilöni mukaan lukien. Sovimme haastattelupäivän, jolloin tulisin tekemään haastattelun heidän päiväkotiansa. Hän lupasi varata sopivan tilan tunniksi, jonka kerroin haastattelun kestoksi.

Haastattelu tallennetaan, jotta haastattelusta ei tule katkonaista toisin kuin kirjoittaessa vastaukset. Teema-alueet tulisi osata ulkoa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92). Tallensin haastattelun käyttämällä nauhuria, mutta teema-alueita en ulkoa opetellut. Koin teemaluettelon olevan turvana haastattelussa, sillä minulla ei ole lainkaan kokemuksia teema-haastattelujen teosta.

2.6. Aineiston analyysimenetelmä

Aineiston tallentamisen jälkeen voi valita kahdesta tavasta jatkaa: aineiston sanasanainen puhtaaksikirjoittaminen eli litterointi tai päätelmien tekeminen suoraan ääninauhalta. Jos materiaalia on vähän, voi päätelmiä tehdä suoraan nauhalta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138.) Menettelin kuitenkin litteroimalla aineiston, vaikka sitä ei ollut hyvin paljon. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 140) kehottavat, ettei kannata alkaa tarkkaan litterointiin, joka sisältää muun muassa huokaukset, tauot, äänenpainot, mikäli ei aio ryhtyä keskusteluanalyysiin. En käytä keskusteluanalyysiä, joten tarkkaan litterointiin en ryhdy. Aineisto tulee kuitenkin tuntea ja käydä läpi useaan kertaan, ennen kuin siitä voi tehdä hyvän analyysin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143).

Teemahaastattelumenetelmällä kerätty aineisto voidaan purkaa teema-alueittain. Haastatteluista poimitaan samaan teemaan liittyvät asiat kokonaisuudeksi, jolloin haastattelun, josta teeman mukainen poiminta on otettu, tunniste on tärkeä merkitä. Haastattelumateriaalin voi ikään kuin leikata osiin, jotta voi liimata samaan teemaan

kuuluvat asiat yhteen.(Hirsjärvi & Hurme 2000, 141-142.) Haastattelusta saamani litteroidun tekstin purin teema-alueisiin siten, että tulostin tekstin, josta alleviivasin ja merkitsin numeroin, mihin teemaan tai teemoihin alleviivattu kohta kuului. Sen jälkeen kokosin kuhunkin teemaan kuuluvat osat yhdeksi kokonaisuudeksi.

Teemoittelussa aineistosta määritellään teemoja ja painotetaan, mitä kustakin teemasta on sanottu (Sarajärvi & Tuomi 2002, 95). Teemoittelussa analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle tai, jos haastateltavia on yksi, tälle. Ne saattavat pohjautua teemahaastattelun teemoihin, ja odotettavaa onkin, että ainakin lähtökohtateemat nousevat esiin. Sen lisäksi tulee tavallisesti esille lukuisia muita teemoja, jotka ovatkin usein lähtöteemoja mielenkiintoisempia. Esiinnostetut teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien sanomista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173.)

Teemoittelu ei aseta mitään erityisiä kriteereitä aineiston koolle, vaan aineisto voi sisältää vain muutaman vastaajan vastauksen (Eskola 2007, 41). Teemahaastattelussa halutaan nimenomaan kuvata teemaa, ei hakea näyttöä tietystä teemasta (Sarajärvi & Tuomi 2002, 91). Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole etsiä keskimääräisyyksiä, yhteyksiä eikä tilastollisia säännönmukaisuuksia, aineiston koko ei määräydy näihin perustuen (Hirsjärvi ym. 2007, 176).

2.7. Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekoon liittyy monia eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on otettava huomioon. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää, että tutkimuksenteossa noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä (Hirsjärvi ym. 2007, 23). Tutkijan tulee punnita tietoisesti tutkimusprosessinsa eri vaiheiden ratkaisujen kestävyiden ja pohtii niiden merkitykset sille todellisuuskuvalle ja seurauksille, joita hänen tutkimuksensa on luomassa (Pohjola 2007, 12).

Opetusministeriön asettaman asiantuntijaelimen Tutkimuseettinen neuvottelukunta on koonnut hyvää tieteellistä käytäntöä koskevan oppaan. Sen edellyttämällä tavalla toteutettu tutkimus on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava sekä tulokset ovat uskottavia. Sen mukaan tutkijan tulee ottaa muiden tutkijoiden työ ja saavutukset asianmukaisella

tavalla huomioon niin, että heidän työtään kunnioitetaan ja heidän saavutuksilleen annetaan niille kuuluvaa arvoa ja merkitystä omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2004, 3.)

Olen hyvän tieteellisen käytännön (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2004, 3) mukaan toiminut rehellisesti ja pyrkimällä huolellisuuteen ja tarkkuuteen kyselyä ja haastattelua tehdessäni, tuloksia tallentaessani ja esittäessäni, sekä tulosten arvioinnissa. Opinnäytetyöni on myös suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti.

Eettisesti perusteltua on kertoa etukäteen, mitä aihetta haastattelu koskee (Sarajärvi & Tuomi 2002, 75). Aineistoa kerätessäni olen kertonut tutkimukseni aiheen ja tarkoituksen tutkittaville. Kyselyä lähettäessäni kerroin sen saatekirjeessä ja ryhmähaastattelussa haastattelun aluksi ja sen kuluessa. Kerroin päiväkotien työntekijöille hävittäväni aineistot opinnäytetyöni valmistuttua. Kirjasin vastaukset opinnäytetyöhöni siten, ettei niistä voi tunnistaa vastaajia. Tämä oli haastavaa. Vaikka Helsinki on suuri kaupunki, oli tärkeää miettiä, ettei haastattelemiani työntekijöitä voi tunnistaa esimerkiksi kuvaamalla heidän koulutustaan ja työkokemustaan yksityiskohtaisesti. Kuulovammaisten kanssa useita vuosia töitä tehneitä näinkin suuressa kaupungissa on melko keskitetysti ja uskoin sen olevan melko verkostoitunutta ja asiantuntijoiden tietävän toisensa ja tekevän yhteistyötä.

Tutkimuslupaa anoin Helsingin kaupungin sosiaalivirastosta. Tutkimukseen käytettäväksi ajaksi anoin tutkimusluvassa aikaa joulukuun 2011 loppuun saakka. Tutkimusluvan saaminen kesti kauemmin, kuin odotin eli noin kaksi kuukautta ja koska näin tarpeelliseksi täydentää tutkimusaineistoa, anoin tutkimuslupaani lisäaikaa tutkimuksen aineiston keräystä varten eli toukokuun 2012 loppuun saakka.

Hirsjärvi (Hirsjärvi ym. 2007, 227) sekä Tuomi ja Sarajärvi (2002, 133) kertovat, että laadullisessa tutkimuksessa validiteetin ja reabiliteetin kautta tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu on hieman ongelmallista, sillä käsitteet ovat lähtöisin kvantitatiivisesta tutkimuksesta. Monet tutkijat ovatkin pohtineet luotettavuutta hieman eri tavalla.

Tuomi ja Sarajärvi luettelevat sellaisia asioita, jotka olisi hyvä ottaa huomioon laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. He myös korostavat, että työn

sisäinen johdonmukaisuus tulee toteutua eli seuraavien kohtien tulee olla tasapainossa keskenään. Tutkimuksen kohde eli ilmiö, mitä tutkitaan. Miksi tutkimus on tutkijalle tärkeä eli omat sitoumukset tutkijana tässä tutkimuksessa. Aineistonkeruun tarkka kuvailu sisältäen myös erityispiirteet ja haasteet. Tiedonantajien valinnan perustelut ja tutkijan huolehtiminen, ettei heidän henkilöllisyys paljastu. Tutkija-tiedonantajasuhteen arviointi. Tutkimuksen aikataulut. Aineiston analyysitapa, miten tuloksiin ja johtopäätöksiin tultiin. Tutkimuksen luotettavuus. Tutkimuksen raportointi eli kuvaus miten tutkija on aineiston koonnut ja analysoinut. Luettelon jokainen kohta tulee löytyä raportista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 135-138.) Tästä voisin luetella erikseen, mitkä tulevat kerrotuksi, ja joitakin sitten voisin erikseen perustella ja käsitellä.

Tarkka ja totuudenmukainen selostus tutkimuksen toteuttamisesta parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelusta tulee kertoa olosuhteet ja paikka, jossa haastattelu on tehty, haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelussa ja tutkijan omaa itsearviointia tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 2007, 227.)

Näen yhden ryhmähaastattelun olevan riittävä opinnäytetyöhöni, sillä haastattelussa tuli ilmi, että haastateltavista kaksi oli työskennellyt aiemmin Helsingissä toimineessa viittomakieleen painottuneessa päiväkodissa. Ainoastaan lisänäkemystä olisin toivonut sellaiselta päivähoidon työntekijältä, jonka ryhmään on integroitu kuulovammainen lapsi. Valitettavasti tällaisessa lapsiryhmässä työskennellyttä olisi ollut hyvin haastavaa löytää. Lähetin kyselylomakkeen 45 päivähoitoyksikköön ja vastauksia tuli kaksi. Tämä kertoo olevan epätodennäköistä, että näissä päivähoitoyksiköissä ei ole ollut montaa - jos yhtään - kuulovammaisten kanssa työskentelevää, lukuun ottamatta ryhmähaastatteluun osallistuneita työntekijöitä, jotka olivat samasta päiväkodista.

3. OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET

Opinnäytetyöni keskeiset käsitteet liittyvät varhaiskasvatukseen, viittomakieleen ja kuulovammaisuuteen. Erityisvarhaiskasvatus on yksi tärkeä termi, sillä päiväkotia, jossa käytetään viittomakieltä, voidaan lukea erityisvarhaiskasvatuksen piiriin. Viittomakieli voi olla kuuron tai kuulovammaisen äidinkieli tai myöhemmin opeteltu kieli, jota käytetään puheen lisäksi ilmaisuvälineenä. Tuon esiin näkökulmia, kuinka kuurojen ja kuulovammaisten lasten päivähoitopalvelut toteutetaan. Tarkastelen asiaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön kautta.

Varhaiskasvatus on leikkikeskeistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa. Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on laaja-alainen ja monitieteiseen tietoon sekä varhaiskasvatuksen menetelmiin perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. (Heinämäki 2004, 9.)

Laki lasten päivähoitosta (36/1973 1:2a:1-3) säättää, että päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoiton tulee omalta osaltaan tarjota lapselle lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta.

Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään mahdollisimman pitkälle yleisten varhaiskasvatuspalvelujen yhteydessä siten, että lapsi toimii ryhmän jäsenenä muiden lasten kanssa ja hänen sosiaalisia kontaktejaan ryhmässä tuetaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 35-37). Kuulovammaisen lapsen kannalta on hyvä, jos hänellä on vertaisryhmä eli muita kuulovammaisia lapsia päivähoitoryhmässään. Ryhmä ei myöskään saa olla kovin iso. Mikäli matka ei ole kovin pitkä, kuulovammaisten lasten erityisryhmä on hyvä etenkin, jos lapsen ensikieli tai äidinkieli on viittomakieli. Integroitu ryhmä, jossa on normaalikuuloisia, puhuvia tukilapsia sopii yleensä huonokuuloiselle tai sisäkorvaimplanttia käyttävälle lapselle. Tällaisia integroituja erityisryhmiä kuulovammaisille lapsille on suurimmissa kaupungeissamme. Kuulovammaisten erityisryhmissä työskentelee erikoiskoulutettua

henkilökuntaa, jolla on hyvät valmiudet työskennellä kuulovammaisten lasten kanssa. Valitettavasti tällaisia ryhmiä ei aina löydy sopivalta etäisyydeltä. Pienemmillä paikkakunnilla on tavallista, että kuulovammainen lapsi sijoitetaan tavalliseen päiväkotiryhmään, jolloin henkilökunta tarvitsee ohjausta ja neuvontaa uudessa tilanteessa. Usein vasta kolmivuotiaana lapsi pääsee erityispäiväkotiryhmään. Yleensä alle kolmivuotiaat ovat joko tavallisessa tai ryhmämuotoisessa perhepäivähoidossa. Erityisesti lapsen kielen ja kommunikaatiotaitojen kehittyminen on tässä herkkyyksiässä turvattava päivähoitossa. Lapsen aloittaessa päivähoitossa on tärkeää, että kuntoutusohjaaja perehdyttää myös ryhmän muut lapset kuulovammaisen kaverin huomioimiseen. (Kurki 2002, 71.)

Lähipäiväkodista lapsi voi saada ystäviä, vanhemmat voivat joka päivä tavata henkilökuntaa, ja pitkät kuljetukset jäävät pois. Lähipäiväkodin isossa ryhmässä lapsen päivästä voi kuitenkin tulla liian raskas, kielellinen pärjääminen ja suomen kielen oppiminen hälyn keskellä voivat olla haastavaa. Tavalliseen päiväkotiryhmään integroidut lapset voivat saada henkilökohtaisen avustajan, joka auttaa lasta selviämään ja viihtymään päivän mittaan. Kuulovammaisten lasten integroidussa ryhmässä on tavallisesti viisi kuulovammaista lasta ja seitsemän kuulevaa lasta. (Seppälä 2002, 74.)

Erityisryhmässä lapsella on usein vertaisiaan kavereita, ja vanhemmat tapaavat muita samassa tilanteessa olevia. Näissä ryhmissä henkilökunnalla on koulutusta ja kokemusta kuulovammaisuudesta ja he osaavat auttaa ja tukea lasta eteenpäin. Erityisryhmät ovat pieniä, jolloin henkilökunnalla on aikaa tukea lasta yksilöllisesti. Erityisryhmässä on yleensä kahdeksan kuulovammaista lasta. (Seppälä 2002, 74.)

Lapsi voi tarvita henkilö- tai ryhmäkohtaisen avustajan (Kurki 2002, 71). Avustaja toimii apuna eri tilanteissa, huolehtii lapsen apuvälineistä ja seuraa sekä pitää kirjaa lapsen kehityksestä. Ryhmän toimintaa joudutaan ajoittain eriyttämään niin, että kuulovammainen lapsi pystyy osallistumaan. Eriyttämisen kannalta myös avustaja on tarpeellinen. (Malm & Matero & Repo & Talvela 2004, 354.)

Lapsen tarvitsema tuki aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Osana tuen järjestämistä tehostetaan yhteistyötä vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kesken. Varhaiskasvatuksen tukitoimina lapsen fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista ympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

2005, 35-37.) Kuulovammaiselle lapselle laaditaan päivähoitolain edellyttämä yksilöllinen toiminta- ja kuntoutussuunnitelma yhdessä vanhempien, päivähoitohenkilöstön, kuntoutusohjaajan, puheterapeutin ja muiden lapsen parissa työskentelevien henkilöiden kanssa. (Malm ym. 2004, 353-354.) Laki ja asetus lasten päivähoidosta määrittelevät erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen hoitoa varsin vähän. Säännökset ohjaavat lähinnä lausunnon hankkimiseen, suunnitelman laatimiseen ja henkilöstön määrän tai ryhmän koon arviointiin. Perusteiden mukaisesti jokaiselle lapselle tehdään oma varhaiskasvatussuunnitelma, johon sisällytetään myös erityisen tuen tarpeet ja tukitoimet. (Heinämäki 2004, 9-12.) Tukea tarvitsevalle lapselle kunnan järjestämä päivähoito voi olla yksi kuntoutusmuoto, jonka toteuttamisessa on huomioitava lapsen yksilölliset tarpeet, tukipalvelujen riittävyys ja yhteistyö vanhempien ja eri tahojen kanssa. (Heinämäki 2004, 10.)

Kuulovammaisten lasten kuntoutusohjaaja auttaa perheitä sopivan päivähoitopaikan löytämisessä ja selvittää yhdessä kunnan viranomaisten kanssa oman kunnan tai lähikuntien päivähoitomahdollisuudet. Päivähoitomuodon valintaan vaikuttavat lapsen ikä, kieli ja kommunikointitapa, kuulovamman aste, muut vammat sekä etäisyys päivähoitopaikkaan. Lisäksi valinnassa otetaan huomioon saatavilla olevat terapiat sekä se, tarvitseeko lapsi puoli- vai kokopäivähoitoa. (Kurki 2002, 70.)

Päivähoitopaikan löytäminen edellyttää kuntoutusohjaajalta ja perheeltä tutustumiskäyntejä useankin päivähoitopaikkaan. Tärkeää on, että henkilökunnalla on myönteinen asenne, koulutusvalmiutta, yhteistyökykyä sekä tarvittaessa viittomakielen taitoa. Lapsen kanssa kommunikoiminen päivähoitopaikan fyysinen ympäristö, lapsen istumapaikka toiminnassa, avustajan rooli ja niin edelleen ovat lapsen kannalta tärkeitä selvitettäviä asioita. Päiväkodin tilat voivat kaikuisuutensa takia tarvita korjausta. (Kurki 2002, 70-71.)

Kuntoutusohjaaja tekee ohjaus-, neuvonta- ja konsultaatiokäyntejä päivähoitopaikkaan sopimuksen mukaisesti tarvittaessa. Kuntoutusohjaaja lainaa päiväkotiin esimerkiksi kirjallista materiaalia ja viittomavideoita. Hän tiedottaa kuulovammaisella lapselle sopivista opetusvälineistä ja -materiaalista sekä tietokoneohjelmista. (Kurki 2002, 71.)

Kuulovammaisen lapsen päivähoitopaikan valintaan vaikuttavat muun muassa kuulovamman vaikeusaste, lapsen käyttämä kieli, ikä ja saatavilla olevat palvelut.

Vanhemmat valitsevat yhdessä sairaalan kuntoutusryhmän kanssa lapselle sopivimman päivähoitomuodon, joita ovat perhepäivä- ja ryhmäperhepäivähoito, päiväkotiki ja joillakin paikkakunnilla erityisryhmät. Alle kolmivuotiaalle ei ole erityisryhmiä. Erityisentuen tarve voidaan huomioida ryhmän kokoa pienentämällä tai järjestämällä ryhmään avustaja. (Malm ym. 2004, 353-355.) Lapset, joilla on sisäkorvaistute, integroidaan yleisesti normaaliin päivähoitoon. Osa heistä on päivähoitossa kuulovammaisten lasten erityisryhmissä. (Kuuloliitto ry n.d., 12.)

Kuulovammaisuutta voidaan tarkastella eri näkökulmista. Yksi yleisimmistä näkökulmista on lääketieteellinen näkökulma, jossa kuulovammaisuus tarkoittaa kuulon poikkeavuutta. Kommunikoinnin ja kielenkehityksen näkökulmasta tarkasteltuna kuuro ja kuulovammainen ovat eri lähtökohdissa puhutun kielen omaksumisessa, sillä huonokuuloiset hyötyvät kuulostaan ja oppivat puhekieltä sen avulla, kuitenkin kuulolaitteen ja huulioluvun avulla. Kuuroja ja kuulovammaisia nimitetään usein yhdessä kuulovammaisiksi, mutta on tärkeää huomata, että näillä ryhmillä on hyvin erilaisia tarpeita ja kielellisen kehityksen pulmat poikkeavat toisistaan. Toista näkökulmaa voidaan kutsua osallistumisnäkökulmaksi tai pedagogiseksi näkökulmaksi, jossa tarkastellaan kuinka vammaisuus vaikuttaa yksilön elämään ja kuinka hän voi osallistua opetukseen. Tässä näkökulmassa huomioidaan lapsen kuulovamma opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Toisin sanoen huomioidaan, kuinka opetus eriytetään, mitkä ovat sopivat opetusmenetelmät ja miten ottaa kommunikoinnissa lapsen kyvyt ja tarpeet huomioon. Sosiokulttuurinen näkökulma taas tuo kuurot esille kieli- ja kulttuurivähemmistönä. (Takala 2002, 26-27.)

Vaikeasti kuulovammaisille, yleensä kuuroutuneille ja vaikeasti kuulovammaisille pienille lapsille, voidaan leikkauksella asentaa sisäkorvan simpukkaan kuulokoje eli sisäkorvaistute (sisäkorvakuulokoje, kokleaimplanti, sisäkorvaimplanti). Sisäkorvaistutteen avulla toimimaton sisäkorva ohitetaan ja sähköinen viesti vietään suoraan kuulohermoön. Kojeen tarkoituksena on antaa kuuroille mahdollisuus päästä äänten maailmaan, jopa mahdollisuus oppia kuulemaan puhetta ja sitä kautta puhumaan. Kuuro lapsi tarvitsee joka tapauksessa viittomakieltä kommunikoidakseen ja kehittyäkseen. Sisäkorvaistuteleikkaukseen pääsyyn ja kojeen säätämiseen saattaa kulua vuosia siitä, kun päätös istutteen asentamisesta on tehty. Leikkaus ei muuta lasta kuulevaksi, vaan parhaimmissakin tapauksissa kuulo jää 40 desibelin tasolle. Viittomakielen hallinta antaa lapselle myöhemmin mahdollisuuden valita kahden kielen

ja kulttuurin välillä tai kuulua kumpaankin. Kuulokojeen käyttö vaatii tottumista ja sopeutumista, mihin tarvitaan paitsi motivaatiota myös ympäristön tukea ja kannustusta. Tukea saa myös alueellisilta ja paikallisilta kuulonhuoltoyhdistyksiltä, jotka järjestävät erilaisia kursseja. Toisten kuulovammaisten vertaistuki on myös tärkeää. (Malm ym. 2004, 349.)

Viittomakieli koostuu käsien liikkeistä, ilmeistä ja eleistä. Se on visuaalista, joten sen vastaanottaminen perustuu näköaistiin, jolloin katsekontakti on oleellista. Viittomakielellä on oma rakenteensa ja kielioppinsa. (Takala 2002, 30-31.) Viittomakieli on luonnollinen kieli. Se koostuu yksiköistä, joilla on oma merkityksensä, ja nämä merkitykselliset yksiköt edelleen koostuvat pienemmistä osista. Viittomakielen perusyksikkö on viittoma. Luonnollisen kielen piirteitä ovat myös sopimuksenmukaisuus, uusien ilmausten luomisen mahdollisuus ja spontaani syntyminen, jotka kaikki piirteet toteutuvat viittomakielessä. Viittomakieli on syntynyt spontaanisti ihmisten kommunikoinnin tarpeeseen, eikä sitä ole luotu kuurojen apuvälineeksi tai sillaksi kuurojen ja kuulevien välille. Kielen kehittyminen on tärkeää lapsen kasvulle. Ainoastaan luonnollinen kieli voi toimia lapsen äidinkielenä, sillä hän oppii tämän vanhemmiltaan tai hoitajiltaan. Viittomakieli toimii kuuron lapsen äidinkielenä. Viitottu suomen kieli tarkoittaa puhuttua suomea käsimerkein ilmaistuna. Viitottua suomea ei pidä sekoittaa viittomakieleen. Viittomakieli ei myöskään ole kansainvälistä. (Malm & Östman 2000, 15-19.) Käyttäessäni viittomakieli-sanaa tässä opinnäytetyössäni tarkoitan suomalaista viittomakieltä, ellen toisin mainitse.

Jokaiselle lapselle tulisi taata mahdollisuus kaksi- ja monikielisyyskehittymiseen ja sen myötä monipuoliseen kokonaiskehitykseen, koulunkäynnin onnistumiseen ja ammatin saamiseen. Myöhemmin lapsi voisi luontevasti valita kielen kulloisenkin tilanteen mukaan. (Kuurojen liitto ry n.d., 9.)

Kuulovamma vaikuttaa aina kielen kehitykseen, joten on tärkeää, että sopivat apuvälineet ja menetelmät löydetään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta lapsi pystyy kommunikoimaan ympäristönsä kanssa. Pienillä lapsilla on tärkeää pitää varhain tarjolla kaikkia kommunikoinnin muotoja. (Malm ym. 2004. 351.)

Mikäli kysymyksessä on erittäin vaikea synnynnäinen kuulovamma, lapsi käyttää viittomakieltä äidinkielenään. Vaikea kuulovamma vaikeuttaa aina kommunikaatiota ja vaatii myös ympäristöltä kommunikaatiotavan muutosta. (Malm ym. 2004, 345- 347.)

Lapsen kieli kehittyy hänen toimiessaan: leikkiessään ja vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Aikuisten antama kielenkäytönmalli on lapsen kielenkehityksen kannalta erityisen tärkeä. (Pärkö 2004, 211.) Kieli kehittyy myös yhdessä havaitsemisen, ajattelun ja muistin kanssa. Näin ollen tietoa ei voi siirtää lapselle pelkästään kielen avulla, vaan uuden omaksuminen edellyttää lapsen omaa toimintaa ja sen myötä saatavaa oivallusta. (Pärkö 2004, 212.) Kielellisistä vaikeuksista kärsivien lasten minäkäsityksen muodostumiseen on syytä kiinnittää huomiota. Aikuisen antamalla palautteella ja tunneviesteillä on suuri merkitys. Tärkeää olisi, että aikuiset näkisivät lapsessa ensisijaisesti lapsen eivätkä hänen kielellistä pulmaansa. Kielellistä pulmaa voi ajatella yhtenä lapsen ominaisuutena, kuten sitä, että jollakin on punainen tukka tai siniset silmät. Päivähoitohenkilöstön on hyvä olla tukemassa vanhempia toimimaan niin, että lapsi saa perheensä kannustuksen, rohkaisun ja rajojen asettamisen kautta terveen minäkäsityksen ja itsetunnon. (Pärkö 2004, 214.)

Lapsen käyttäessä viittomia, on huolehdittava henkilökunnan viittomaopetuksesta. Lisäksi lapsi voi tarvita avustajan, joka hallitsee viittomat, viitotun puheen tai viittomakieleen. (Kuuloliitto ry n.d., 17.)

Kuntoutusohjaaja tekee ohjaus-, neuvonta- ja konsultaatiokäyntejä päivähoitopaikkaan sopimuksen mukaisesti tarvittaessa. Hän tiedottaa kuulovammaisella lapselle sopivista opetusvälineistä ja -materiaalista sekä tietokoneohjelmista. (Kurki 2002, 70-71.)

3.1. Lait ja oikeudet

Suomen perustuslaissa on määritelty, että jokaisella on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Viittomakieltä käyttävien oikeudet turvataan lailla. (Suomen perustuslaki 731/1999 2:17.3 §.)

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista tuodaan esille, että asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää

kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata ja hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielsä ja kulttuuritaustansa. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 2:4.1-2 §.) Laissa sanotaan, että mikäli sosiaalihuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä tai asiakas ei aisti- tai puhevian tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkittamisesta ja tulkin hankkimisesta. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 2:5.3 §.)

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista määrättyssä laissa, palvelujen kehittämistä koskevassa kohdassa, kerrotaan, että vammaista henkilöä on palveltava ja palveluja järjestettävä ottaen huomioon hänen äidinkielsä. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380 1:7.3 §.)

YK:n vuonna 2009 voimaan tulleen vammaisia henkilöitä koskevan yleissopimuksen mukaisesti hallitusten pitää muun muassa tunnustaa viittomakielen asema lainsäädännössä, edistää viittomakielen tulkkipalveluiden saavutettavuutta ja taata kuuroille viittomakielinen koulutus. (Kuurojen Liitto ry. Kysymyksiä & vastauksia kuuroudesta & viittomakielestä.)

3.3. Opinnäytetyön aiheeseen liittyvät tutkimukset

Seuraavissa tutkimuksissa on aihealueiltaan käsitelty samansuuntaisia aiheita opinnäytetyöni kanssa.

Riitta Viitala on tehnyt tutkimuksen nimeltään Integraatio ja sen toimivuus lastentarhanopettajien arvioimana, joka on julkaistu vuonna 2000. Tutkimus on toteutettu kyselylomaketutkimuksena ja tutkittavina ovat olleet lastentarhanopettajat. Avainsanat ovat integraatio, inklusio, päivähoito, erityispäivähoito ja varhaiserityisopetus. Lastentarhanopettajien käsitykset integraatiosta olivat hyvin positiivisia, vaikka toiminnassa koettiin vaikeuksia monissa arkipäivän tilanteissa. He uskoivat yksilöintegraation tuottavan tuloksia arvioidessaan ryhmänsä hyväksi paikaksi lapselle hänen kehittymismahdollisuuksiensa kannalta. (Viitala 2000, 3.)

Kaisu Viittala on koonnut palvelutapaustutkimuksen nimeltään Etsimessä erityispäivähoito. Se on julkaistu vuonna 2002 ja se on syntynyt sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2001 käynnistämässä kuntien ohjausjärjestelmiä koskevassa projektissa. Hän on ensin analysoinut, millainen on erityispäivähoidon nykytilanne. Sen jälkeen hän on kuvannut ja analysoinut lasten erityispäivähoidon nykyisen ohjausvälineistöä ja ohjausta. (Viittala 2002, 3-9.)

Elina Pelkkikankaan Vaasan ammattikorkeakoulussa tekemä opinnäytetyö kertoo vanhempien ja päiväkotihenkilökunnan kokemuksia erityistarpeisen lapsen sopeutumisesta päivähoitoon. Kuulovammainen lapsi päivähoitossa -nimisessä tutkimuksessa tuodaan esille, millaisia kokemuksia kuulovammaisten lasten vanhemmilla on päivähoiton laadusta sekä kuinka henkilökunta kokee kuulovammaisen lapsen hoidon. Tulokset kertovat, että kuulovammaisen lapsen päivähoiton laatu on hyvin vaihtelevaa paikkakunnittain ja siinä on paljon parannettavaa. Sujuva yhteistyö, avoin suhtautuminen ja erilaisten lasten huomioon ottaminen ovat tärkeitä, että kuulovammainen lapsi sopeutuu päivähoitoon. Hoitohenkilökunnan ja avustajien pätevyys ja viittomakielentaito nousee myös esille. (Pelkkikangas 2010, 2.)

Järvenpää ja Koskela (2000, 3) ovat tehneet erityispedagogiikan pro gradu -tutkielman nimeltään Kohti tuntematonta päämäärää – Sisäkorvaimplanttileikkattujen lasten kommunikointikeinojen muuttuminen. He kuvaavat kuinka perheiden kommunikointitavat muuttuvat sisäkorvaimplanttileikkauksen jälkeen useimmiten viittomakielestä puheen korostumiseen. Tutkimukseen osallistuneista lapsista yli puolet muuttui leikkauksen myötä vaikeasti kuulovammaisesta lievästi kuulovammaiseksi. Kuitenkin kuntoutustie on pitkä kuullun ymmärtämiseen.

4. OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Kuvaan ensin vastaukset teemoittain ja pohdin niitä tutkimuskysymyksiin peilaten. Tarkastelen kyselylomakkeista saadut vastaukset rinnan haastattelun kanssa. Molemmissa menetelmissä esille nousi kuvion 1. mukaiset teemat, joiden avulla kyselyn kysymykset muodostuivat.

Haastattelusta nousseita teemoja ovat henkilökunnan lisäkoulutus, ryhmän rakenne, mitä hyvää ja kehitettävää on nykyisessä päivähoitopaikassa, kommunikointivälineet, yhteistyötahot, millaisia palveluja viittomakieleen painottuneen päiväkodin tulisi sisältää, sekä työntekijöiden kokemukset viittomakielen käytöstä.

4.1 Henkilökunnan lisäkoulutus

Molemmat kyselyyn vastaajat olivat koulutukseltaan erityislastentarhanopettajia, kuten yksi haastateltavista. Kahdesta muusta haastateltavasta toinen oli opiskellut lähihoitajaksi, toinen ensin lastenhoitajaksi ja joidenkin ammatissa työskentelyvuosien jälkeen viittomakielentulkiksi.

Lisä- ja täydennyskoulutusta viittomakieleen olivat hankkineet sekä molemmat kyselyyn vastanneet, että kaikki kolme haastateltavaa. Haastateltavat pitivät viittomakielen taidon hankkimista hyvin tarpeellisena. Kaikki viisi vastaajaa kokivat edelleen tarvitsevänsä lisäkoulutusta viittomakielen kartuttamiseen.

Haastateltavat kokevat ennen (haastattelussa ei käy ilmi, kuinka kauan aikaa sitten) saaneensa viittomakielen koulutusta enemmän ja opettaja on tullut opettamaan sitä työpaikalle koko henkilökunnalle, joten kaikki työntekijät tuolloin viittoa jonkin verran. 90-luvulla osa Satakieliprojektia on ollut, että opettaja on tullut päiväkotiin viittomakielen opetukseen. Haastateltavat kokivat, että nykyisin viittomakielentaidon hankkiminen on omasta aktiivisuudesta kiinni. Nykyisin tarjotaan lähinnä tukiviittomakursseja.

Kaksi haastateltavista oli osallistunut hiljattain Valkeassa talossa järjestettävään viikon mittaiseen koulutustilaisuuteen, joka oli suunnattu kuulovammaisten lasten kanssa

työskenteleville ammattilaisille. Siellä kerrottiin kuulolaitteista ja kuulovammaisten lasten kanssa olemisesta. Valkea talo on Helsingissä sijaitseva kuulojärjestöjen monitoimitalo, joka on suunniteltu erityisesti huonokuuloisia ja kuuroja varten (Kiinteistö oy Valkea talo n.d.). Myös kolmas haastateltava toivoi pääsevänsä tälle kurssille.

Vuosittain järjestettävät Satakieliseminaarit nousivat esille haastattelussa, jossa eräs haastattelija koki seminaarit tärkeänä lisänä ajanhermolla pysymiseen ja viimeisimpien tutkimustulosten kuulemiseen. Myös toinen kyselyyn vastaaja oli osallistunut Satakieliseminaareihin.

Edellä mainittujen lisäksi toinen kyselyyn vastanneista oli ottanut osaa myös erilaisille kuulovammaisuutta koskeville luennoille, joita HUS (Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri) Kuulokeskus oli järjestänyt. Hän oli ollut mukana koulutuspäivillä, joita ovat muun muassa Satakieliseminaari, musiikkikasvatus Christine Rocca, kommunikointikansio, kuvin tuettu leikki sekä päivähoidon henkilökunnalle suunnattu koulutusviikko Kuuloliitossa. Todennäköisesti tällä kyseisellä koulutusviikolla tarkoitetaan Valkoisessa talossa järjestettävää koulutusta, josta haastateltavat myös kertoivat. Haastattelussa tuli esille, että he olivat saaneet kommunikointikeinojen lisäkoulutusta muun muassa kuvakommunikaatiokansion käyttöön ja vinkkipuheeseen.

Myös vinkkipuhekoulutusta molemmat kyselyyn vastanneet ovat saaneet. Lisäksi täydennyskoulutuksen erityislastentarhanopettajan tehtäviin käynyt oli osallistunut erilaisiin koulutuspäiviin ja kuulovammaisuuteen liittyviin luennoille.

Lisäkoulutusta viittomakielen lisäksi nähtiin tarpeelliseksi saada erilaisten apuvälineiden käytöstä ja muiden kommunikointimenetelmien tukemiseen.

4.2. Ryhmän rakenne

Haastattelussa tuli ilmi, että Helsingissä on toiminut aikaisemmin kuulovammaisille suunnattu päiväkotitoiminta, joka on sisältänyt kuulovammaisten ryhmän, huonokuuloisten ryhmän, ryhmän, johon on integroitu huonokuuloiset, niin sanottu kokopäivä -ryhmä, johon on voitu integroida sellainen lapsi, joka ei ole tarvinnut enää pienen integroitua

ryhmää, ja kuulovammainen myös laitettu kuulevien ryhmään. Vuosien varrella niin sanotut moniongelmaiset ovat lisääntyneet, joten kuulovamma ei ole enää ainoa ongelma. Se on kuitenkin usein helpoin diagnosoida. Aiemmin jossain päiväkotiryhmässä on ollut paljon avustajia, joka kertoo siitä, ettei ole ollut kyse vain kuulovammaisuudesta. Ihanteellisin ryhmä kielen kehittämiseen on ollut silloin, kun ryhmässä on ollut vain kuulovammaisia, joilla on ollut ongelmia vain kuulon kanssa. Haastateltavat kertoivat, että päiväkodeissa on ollut myös kuulovammainen tai kuuro työntekijä lastenhoitajana, avustajana tai lastentarhanopettajana.

4.3. Nykyisessä päivähoitopaikassa hyvää tai kehitettävää

Molemmat kyselyyn vastanneet olivat valinneet kuulovammaisten integroidun erityisryhmän kysymykseen, jossa pohdittiin erään heidän valitsemansa kuulovammaisen tai kuuron lapsen päivähoidon toteutusta. Vastaajat olivat samaa mieltä ryhmän pienen lapsimäärän olevan hyvä puoli. Tämä mahdollistaa myös pienryhmätoimintaa. Muita esille tulleita hyviä asioita olivat kouluttautunut henkilökunta, kuvien käyttö apuvälineinä ja kuulevien lasten tottuminen kuulovammaisten lasten tapaan kommunikoida, minkä vastaaja näki kasvattavan lapsia suvaitsevaisuuteen. Aikuisten nähtiin olevan sitoutuneita opettelemaan erilaisia kommunikointikeinoja.

Kehitettäviä asioita edellä mainitussa lapsen päivähoitopaikan toteuttamisessa molemmat kyselyyn vastaajat kertoivat hieman erilaisia. Työnantajan tulisi tukea paremmin koulutusmahdollisuuksia. Heidän mukaansa suurin osa kustantaa esimerkiksi viittomakielen opiskelunsa itse. Työnantajan tukiessa koulutusta, koko ryhmän työntekijät hallitsisivat tarvittavan kommunikointikeinon. Vastauksessa tuli esille, että lapselle olisi toivottavaa mahdollisuus saada aloittaa päiväkodissa tulkin avustuksella, mikäli ryhmässä on vähän viittomakielentaitoisia aikuisia. Lapsen vertaistuki koettiin tärkeänä, joten ryhmässä voisi esimerkiksi olla myös muita viittovia lapsia. Henkilökuntaa nähtiin olevan liian vähän lasten haasteisiin nähden. Myös aikapula koettiin haastavaksi.

Osa lapsista kuljetetaan päivähoitoon taksilla, jotta he pääsevät erityisryhmiin. Tästä seuraa, etteivät päivähoiton työntekijät ja lasten vanhemmat näe toisiaan kovin usein. Sekä haastattelussa, että toisessa kyselylomakkeessa tämä nähtiin puutteena.

Haastateltavat kokivat hyväksi asiaksi, että ennen heidän päiväkodissaan on työskennellyt oma puheterapeutti, sillä hän työskenteli koko ajan päiväkodissa, oli koko ajan käytettävissä ja omasi viittomakielen taidon. Puheterapeutti pystyi tuolloin seuraamaan lapsen puheen kehitystä ja tukemaan myös viittomakielen kehitystä. Päiväkodin muiden työntekijöiden työtä helpotti, että he pystyivät sovittamaan lasten puheterapiassa käynnin hyvin lapsiryhmän päivän ohjelmaan.

Haastateltavat kokivat haasteellisena sen, että henkilökunnan vaihtuvuuden takia tieto katoaa heidän mukanaan. Mikäli kuulovammaisten ryhmät lopetetaan, häviää kerätty tieto sen mukana.

Vanhemmat usein toivovat, että lapsi saisi päivähoitopaikan lähipäiväkodista kodin läheltä ja pärjäisivät siellä kuulevien ryhmässä avustajan kanssa. Haastateltavat pohtivat lähiympäristössä olevan päiväkodin olevan mielekkäämpi vanhemmille, sillä he käyvät itse hakemassa lapsen päiväkodista taksikuljetuksen sijaan. Näin he tapaisivat päivähoiton henkilöstöä useammin. Haasteena voi kuitenkin olla, että lapsi ei kehitykään odotetulla tavalla, vaan syrjäytyy ryhmästä, sillä hän ei löydä leikkitovereita.

Haastateltavat näkivät, että nykyisin useat perheet näkevät viittomakielen opetuksen lapselle huonona asiana. Ajatellaan, että viittomakielen hallinta ikään kuin päästää lapsen vähemmällä, eikä lapsi enää halua oppia puhetta. On myös perheitä, jotka haluavat tarjota lapselleen useita kommunikointitapoja, koska ikinä ei tiedä, mikä tukee lapsen puheenkehitystä parhaiten.

4.4. Kommunikointivälineet

Haastateltavat kertoivat vinkkipuheen sisältävän sellaisen ongelman, että lapset eivät itse vinkkaa, yleensä vain jotain hyvin pientä. Jotkin vinkkiä käyttävät perheet ovatkin halunneet, että kommunikointi olisi vastavuoroista ja eikä puhe tulisi vain aikuisesta lapseen. Siitä syystä he ottavat sekä vinkkipuheen, että viittomakielen käyttöönsä. Eräs

haastateltavista on käynyt opettamassa vinkkaamista ja tuolloin henkilökunta on saattanut kokea, etteivät he tarvitse sitä, sillä kuulovammaisen lapsi on saattanut pärjätä kuulevien lasten ryhmässä tulkitsemalla opettajan eleitä ja ilmeitä ja oppimalla päiväjärjestyksen ulkoa, eikä ymmärtämällä puhetta.

4.5. Yhteistyötahot

Haastateltavien päiväkodissa tehdään yhteistyötä muiden tahojen kanssa, esimerkiksi kuntoutusohjaajan ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kanssa (HUS). Kuntoutusohjaajat käyvät antamassa tietoa lasten kotona, sekä kouluissa ja päiväkodeissa. He pitävät yhteistyötä hyvin tärkeänä ja toivoisivat, että tieto kulkisi paremmin heidän välillään ja yhteistyökumppaneita tavattaisiin useammin.

Kuulovammaisten lasten vanhemmat ovat aktiivisia osallistumaan heille järjestettyihin tapahtumiin, joissa tapaavat muita vanhempia ja saavat vertaistukea. Vanhemmat usein kuuluvat erilaisiin yhdistyksiin, joissa on paljon erilaista toimintaa, esimerkiksi leirejä viikonloppu kokoontumisia, sekä vanhemmille ja lapsille ohjelmaa. Myös kuulovammaisen lapsen isovanhemmat ja sukulaiset on huomioitu erilaisin koulutuksin ja tapaamisin.

4.6. Millaisia palveluja viittomakieliseen painottuneen päiväkodin tulisi sisältää

Viittomakieleen painottuneen päiväkodin sijainti tuli esille haastattelun aikana useasti. Mikäli päiväkotisi sijaitsisi keskitetysti samassa paikassa, yhteistyö voisi olla erilaista, sillä esimerkiksi kuntoutusohjaajien olisi helpompi käydä vain yhdessä paikassa. Päiväkodin hyvää sijaintia he pohtivat, sillä aikaisemmin päiväkotisi on ollut Hakaniemessä eli melko keskeisellä paikalla ja hyvien kulkuyhteyksien päässä. Sijainnista riippuen taksimatkat voivat tulla hyvinkin pitkiksi. Ne kuitenkin saavat olla korkeintaan tunnin mittaisia. Haastateltavat pohtivat, että vanhemmat haluaisivat varmaankin tuoda lapsen itse päivähoitoon ja tavata hoitajat ja kysyä jotain. Lähipäiväkotisi tulee varsinkin matkojen takia usein ensimmäisenä vaihtoehtona. Päiväkotisi voisi sijaita Helsingin kuurojen koulun yhteydessä, jolloin yhteistyö koulun

kanssa olisi mahdollista. Koulukin on siirtynyt Helsingin kaupungin keskustasta hieman syrjemmäksi.

Eräs haastateltavista ideoi, kuinka mahtavaa olisi saada päiväkodin käyttöön välineitä, joita he tietävät olevan olemassa esimerkiksi musiikinkuuntelun apulaitteet, toistolaitteet ja kaikenlaiset kuvamateriaalit ja viittomamateriaalit. Hän toivoisi päiväkodin saavan välineet käyttöön ilman anomuksia, ikään kuin automaattisesti. Uusiin materiaaleihin tulisi myös mahdollisimman nopeasti kouluttamaan joku koko henkilökunnan paikanpäälle päiväkotiin. Hän pohtii myös, toimisiko perheille annettava materiaali paremmin päiväkodissa käytettynä, sillä perheet ovat aika väsyneitä työn jälkeen alkaa kuntouttamaan lasta, kun voisi mieluummin viettää aikaa yhdessä ”mukavasti”. Myös nämä välineet tuotaisiin päiväkotiin ja niihin saataisiin saamaan aikaan myös koulutus.

Päiväkodin tilat olisi ihanteellisinta suunnitella ja rakentaa vastaamaan kuulovammaisten lasten tarpeita. Kaikki kuunteluolosuhteet olisi tärkeää huomioida toimiviksi. Myös induktiosilmukka voisi olla jokaisessa ryhmässä. Tekniikan toivottaisiin myös menevät eteenpäin. Mielenkiintoisena he pitävät myös sitä, ketkä vanhemmat toisivat lapsensa päiväkotiin, että päiväkotito olisi houkutteleva. Kuinka sitä tulisi markkinoida. Ja myös päättäjät ja ammattilaiset, jotka suosittavat vanhemmille lapsen päivähoitopaikan. Esimerkiksi HUS tulisi saada sinne taakse.

He näkevät päiväkodin perustamisen äärettömän haasteellisena. Haasteellisuutta lisää esimerkiksi jatkuvasti kehittyvä tekniikka, henkilökunnan koulutuksien päivittäminen ja monen asian hallinta. On tärkeää, että jokaiselle lapselle löytyy oma hyvä päivähoitopaikka ja kehittymisen myötä mahdollisuus siirtyä eteenpäin elämässä.

4.7. Työntekijöiden kokemukset viittomakielen käytöstä

Haastateltavien viittomakielen kokemukset olivat hyvin moninaisia. Viittomakielentulkiksi opiskellut kertoi työskennelleensä lähes koko työhistoriansa ajan kuulovammaisten lasten päivähoitoryhmässä. Erään haastateltavan ensimmäiset kokemukset viittomakielestä olivat jo lapsuudestaan, sillä hänen perheenjäsenensä on kuuro. Tosin tuolloin 1960-luvulla viittomakielen käyttö ei ollut sallittua, joten he

käyttivät ”omaa” viittomakieltä. Kolmas haastateltavista on työskennellyt kuulovammaisten kanssa noin kuusi vuotta.

Haastattelussa tuli esille, että välillä henkilökunnan viittomakielen taso on nähty olevan hyvä, muttei kuitenkaan kuuroihin verrattava. Sellaisen viittomakielen taitotason voi saavuttaa ainoastaan olemalla koko ajan viittomakielisten kanssa. Kaikista asioista he ovat kuitenkin osanneet viittoja.

Kaksi pisimpään viittomakieltä käyttänyttä työntekijää kertoivat haastattelussa, että nykyisin viittomakieli nähdään peikkona. Ainoastaan yhdelle lapselle viitotaan viittomakieltä ja muiden kanssa käytetään tukiviittomia ja vinkkipuhetta, jolla lapsi ei itse voi kommunikoida. Viittomakieli nähdään peikkona siksi, että ajatellaan lapsen pääsevän liian helpolla päästessään viittomaan ja siten luopuvan kokonaan puheen harjoittelusta. Toinen näistä työntekijöistä kertoi näkevänsä tämän hyvin ristiriitaisena, sillä tähän asti noin 25 vuotta on tuotu esille, ettei viittomakieli ole puheen este, vaan päinvastoin - väylä puhumiseen. Haastateltavien lapsiryhmissä on viittomakielen avulla edistytty ja vanhemmat jakavat kokemuksiaan viittomakielen tukevan puheenkehitystä. Haastateltavista yksi kertoo olevan myös perheitä, jotka tekevät ohjeista huolimatta omat ratkaisunsa ja katsovat tilanteen lapsen mukaan. He käyttävät vinkkiä, puhetta ja viittomia katsoakseen, mikä toimii kullakin lapsella ja minkä lapsi ottaa omakseen.

4.8. Tulosten tarkastelua tutkimuskysymyksiin nähden

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkastellaan viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarvetta Helsingissä. Henkilökunnan lisäkoulutus kertoo päiväkodin mahdollisesta tarpeesta siten, että tarvitsisiko heidän toimia keskitetymin, jotta saataisiin ammattitaitoisempi henkilöstö. Haastattelussa tuli esille, että lisäkoulutuksesta ja yleensä koulutuksista tarvetta on viittomakielen ja kommunikoinnin lisäämisessä joten yhdessä paikassa voisi olla helpompi antaa koulutusta keskitetysti ja jakaa tietoa toisten kanssa. Haastateltavat näkivät, että lähipäiväkotien henkilökunnan tulisi kiinnittää huomiota riittävään koulutukseen, sillä heillä ei välttämättä ole ollut kokemusta lainkaan kuulovammaisten ja kuurojen kanssa toimimisesta.

Nykyisen ryhmän rakenne ja sen toimivuus kertovat, onko erilaiselle ryhmärakenteelle tarvetta ja voisiko näin ajatellen viittomakieleen painottuneelle päiväkodille olla tarve ja millaisia ryhmiä se sisältäisi. Tavallisen päiväkodin integroidusta ryhmästä ei aineistosta tullut esiin lainkaan käytännön kokemuksia, joten sen toimivuutta en voi arvioida. Haastateltavat kuitenkin kokivat nykyisen ryhmien muodostuksen melko toimivana.

Hyvät ja kehitettävät asiat kertovat, onko muutokselle tarvetta ja millainen mahdollinen muutos olisi. Viittomakieleen painottunut päiväkotikieli ei tukisi vanhempien toivetta lähipäiväkotikielen pääsemisestä, joten se ei tue vanhempien kokemaa tarvetta palveluista. Riskinä voi kuitenkin olla lapsen syrjäytyminen lähipäiväkodin ryhmästä, joten se taas tukee painottunutta päiväkotikieltä. Vertaistuki järjestyy nykyisin hyvin järjestöjen kautta, joten viittomakieleen painottunutta päiväkotikieltä ei tarvitsisi vanhemmille vertaistuen järjestämiseen.

Kuulovamma vaikuttaa aina kielen kehitykseen, joten on tärkeää, että sopivat apuvälineet ja menetelmät löydetään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta lapsi pystyy kommunikoimaan ympäristönsä kanssa. Pienillä lapsilla on tärkeää pitää varhain tarjolla kaikkia kommunikoimisen muotoja. (Malm ym 2004, 351.) Haastateltavat näkivät ja käsittivät myös asian näin. Kuitenkin nykyisin viittomakielen opetus nähdään huonona. Huonoksi kokeminen ei tukisi painottuneen päiväkodin kiinnostavuutta, mutta mielestäni se voisi toimia haastateltavien kaltaisten työntekijöiden sanan tukijoina ja edesauttaa viittomakielen asemaa puhetta tukevana kommunikointikeinona.

Viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarve Helsingin kaupungissa ei ole akuutti. Helsingissä päivähoitoa järjestetään hieman keskitetysti, joten se vastaa kiireellisimpään tarjontaan. Kuitenkin pitkän aikavälin tähtäimellä se voisi tuoda lisää pysyvyyttä palveluiden tarjontaan.

Toinen tutkimuskysymys käsittelee palveluja, joita viittomakielisessä päiväkodissa tulisi tarjota. Henkilökunnan lisäkoulutus, jotka on kuvattu aiemmin, kertovat, millaista täydennyskoulutusta viittomakieleen painottuneen päiväkodin henkilökunnalla olisi oltava, jotta se olisi mahdollisimman tarkoituksenmukainen ja millaista henkilökuntaa kyseessä olevaan päiväkotikielen tulisi palkata eli millaista koulutusta olisi hyvä pitää tärkeänä ja arvossaan valittaessa henkilökuntaa päiväkotikielen. Pohjakoulutusta, nykyistä

työtehtävää ja lisäkoulutustarpeita vertaamalla saadaan selville millainen koulutus on riittävää kuulovammaisten lasten kanssa toimimiseen. Mielestäni kyselyyn vastanneiden ja haastatteluun osallistuneiden vastauksista kuvastui, että he kokivat osaamisensa melko riittävinä. Ainoastaan joitakin lisäkoulutustarpeita oli. Viittomakielen ylläpito mielestäni on osa heidän työtään, sillä viittomakieli voidaan rinnastaa vieraan kielen ylläpitoon.

Tässä tarkasteltuna ryhmän rakenne kertoisi, millaiset ryhmät olisivat toimivat viittomakieleen painottuneessa päiväkodissa. Kuten aiemmin jo totesin, niiden käsittely aineistossa on hyvin vähäistä, joten päätelmien teko niistä ei ole järkevää.

Päivähoitopaikan hyvät puolet ja kehitettävät asiat tuovat esille päiväkodin sisältöä. Sisältöön liittyy myös edellä kuvattu teema. Viittomakielisen päiväkodin sisältöön ideat ja ajatukset kertovat, että kaikki nämä yhdistettynä tällainen päiväkodin toteuttaminen voisi olla mahdollista ja sillä olisi paljon erilaisia mahdollisuuksia toiminnan toteuttamiseen. Se, että sisältöön löytyi useita asioita, joita olisi mukava saada nykyiseen verrattuna, kertoo myös tarpeesta siten, ettei nykyisiä järjestelyjä kuitenkaan koeta aivan riittäviksi.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä kartoitetaan Helsingin päiväkotien henkilökunnan kokemuksia viittomakielen käytöstä. Kyselyyn osallistuneiden tarinoiden avulla saadaan kuitenkin vain pieni käsitys siitä, kuinka erilaisia nämä kokemukset voivat olla. Kuitenkin pidän erilaisia kokemuksia tärkeinä, sillä niitä kuulemalla saadaan käsitys, millaista työskentely kuurojen ja kuulovammaisten kanssa on. Myös lisäkoulutustarve viittomakieleen liittyen tarkastellaan tässä. Uskon vastaajien kokevan tarvitsevänsä jatkuvaa lisäkoulutusta viittomakieleen, sillä vieraan kielen omaksuminen vie aikaa ja sen ylläpitäminen vaatii jatkuvaa harjoitusta. Muut koetut lisäkoulutustarpeet kumpuavat mielestäni hyvin paljon käytännön työn tuoman kokemuksen kautta. Käsitykset ja ajatusmaailma siitä, mikä milloinkin nähdään kuurojen ja kuulovammaisten kehitystä tukevaksi, muuttuvat koko ajan.

5. POHDINTA

Opinnäytetyöprosessini kesti noin puolitoista vuotta. Koin sen pituuden kuitenkin hyvin tarpeelliseksi ajatusten kypsymisen kannalta, sillä työskentelyssäni tuli useita hidasteita vastaan, niin aineiston keruun haasteet, kuin yksityiselämäni muutokset.

Opinnäytetyön aiheen rajaaminen oli hyvin haastavaa. Ajatus aiheesta oli jo pidemmän aikaa kypsytynyt mielessäni, joten se oli saanut jo omanlaisia sävyjä ja näkökulmia asiaan. Nämä näkökulmat tuli käsitellä ensin itse ja vasta sen jälkeen ymmärrys opinnäytetyöni rajauksen sisällä onnistui. Myös opinnäytetyöprosessi käynnistyi melko hitaasti osaltani. Etsin tietoa aiheesta, mutta tarttuminen oikeaan kohtaan oli haastavaa, osittain edellä mainitsemani syyn takia.

Tutkimuskysymysten muotoilu oli vaikeaa, sillä mitään vastaavaa ei ole tarvinnut aiemmin tehdä. Toisin sanoen opin ymmärtämään aiheen rajaamista ja miten erilaisiin tutkimuskysymyksiin olisi hyvä lähteä etsimään vastausta. Kokonaisuuden ymmärtäminen ja hahmottaminen tuntui välillä haastavalta. Välillä tuntui jopa siltä, olisiko ollut syytä vaihtaa aihe.

Koin opinnäytetyön tekemisen välillä hyvin haasteellisena. Yksityiselämäni muutokset, jotka osaltaan vaikuttivat keskittymiseeni, motivaatiooni ja ennen kaikkea jaksamiseeni. Aiheen valinta ja mielenkiintoisuus kuitenkin tukivat jaksamistani ja asian tärkeys itselle ja haluni valmistua sosionomiksi piti mielenkiintoani yllä. Ymmärrän näiden kokemusten olevan melko luonnollinen osa opinnäytetyöprosessiani ja koen niiden todella kasvattaneen minua myös työelämässä prosessoimaan asiat rauhassa.

Päädyin tekemään opinnäytetyöni yksin monestakin syystä. Ensiksikin halusin pitää jo kauan aikaa suunnittelemastani aiheesta kiinni ja halusin saada arvosanan ainoastaan itseni tekemästä työstä, mikä näin jälkikäteen tuntuu hieman kummalta ajatukselta. Näin yksin tekemisen myös helpommaksi vaihtoehdoksi, sillä opiskelujeni loppuvaiheessa ja opinnäytetyön työstämisen vaiheessa sukkuloin kolmen paikkakunnan välillä, Pohjois-, Itä- ja Etelä-Suomessa, henkilökohtaisista syistä. Koin, että parin kanssa työskentely olisi ollut haastavaa. Prosessin aikana kuitenkin huomasin, miten parin kanssa tällaisen tutkimuksen tekeminen olisi voinut olla rikastuttava kokemus: ajatuksia olisi ollut helpompi pohtia toisen kanssa. Sosiaalialalla tiimi- ja parityöskentely onkin tärkeää:

melko harvoin alalla työskennellään ilman työtovereita, joilta kysyä mielipidettä mieltä askarruttaviin asioihin tai keiden kanssa voi pohtia työtä koskevia asioita.

Opin opinnäytetyöprosessin aikana työskentelytapoja, jotka tehostivat työskentelyäni. Koen myös, että kehityin kriittisemmäksi lukijaksi erilaisten lähteiden suhteen ja opin käsittämään helpommin, mikä on tärkeää ja mikä ei. Kokonaisuudessaan olen opinnäytetyöprosessiin tyytyväinen: välillä se aiheutti harmaita hiuksia, mutta olen oppinut työstämään pitkäaikaisemman projektin tuomia ajatuksia.

Katoon uskon vaikuttaneen sen, ettei aihe ole ollut aivan läheinen vastaajille ja myös päivähoitossa on kiireistä, varsinkin joulunaikaan, mihin kysely ajoittui. Vastauksia olisi voinut tulla määrällisesti enemmän, mikäli olisin lähettänyt kyselyn kaikkiin Helsingin kaupungin päiväkoteihin, sillä satunnaisesti rajatessani päiväkodit viiteentoista ei kuurojen ja viittomakielisten lasten kanssa työskennelleet ja tällaisten lasten asuinpaikat eivät mene säännöllisesti päivähoitoalueiden mukaan.

Mitä olisi seurannut karsiessani päiväkodin, johon lopulta päädyin tekemään haastattelun. Olisin tuolloin voinut hyödyntää päiväkodeissa käymistä tai valita aiheeseen hieman erilaisen lähestymistavan.

Tulosten valossa näen, että viittomakieleen painottuneessa päiväkodissa voisi olla paljon hyvää, muttei se voisi kokonaan nykyistä systeemiä korvata. Koen kuitenkin, että kehittämisen jälkeen tällainen päiväkotitoiminta voisi olla toimiva ja tarpeellinenkin palvelu.

Tärkeänä nostankin esille sen, kuinka tärkeää on löytää kuuroille tai kuulovammaisille lapsille oma kommunikointiväylä, jotta he tulevat tulevaisuudessa ymmärretyiksi ja he pystyvät selviytymään itsenäisesti elämässään.

Opinnäytetyöni kertoo esimerkiksi kuntien päättäjille ja kehitystyötä tekeville suuntaviivoja, missä tilanteessa Helsingin kaupungin työntekijät näkevät kuurojen ja kuulovammaisten päivähoitotoiminnan olevan. Päivähoitotoiminnan työntekijät voivat nähdä millaisia ajatuksia heidän työtovereillaan on ollut ja voisiko ideoiden pohjalta lähteä kehittämään myös omaa toimintaa. Tavoitteen mukaisesti opinnäytetyö tuo paljon tietoa minulle itselleni viittomakieleen painottuneen päiväkodin liikeidean toimivuudesta ja siitä, kuinka tätä ajatusta olisi lähdeittävä työstämään teenpäin. Tärkeänä näen nimenomaan

näkemyksen laajemman kartoittamisen sekä tutustumisen ja työskentelyn kuurojen ja kuulovammaisten lasten kanssa, ennen kuin voin hiomattoman palvelun ideaa tuoda laajemmin esille.

Opinnäytetyötä tehdessäni tuli ajatus tutkimuksen kohdekuntien rajaamisesta myös pääkaupunkiseudun muihin kaupunkeihin, muun muassa Espooseen ja Vantaalle. Tämä ei kuitenkaan olisi ajanpuitteissa ollut mahdollista, eikä opinnäytetyön laajuuteen nähden tarpeellista. Jatkotutkimusideoita ajatellen kuitenkin viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarvetta ja sisältöä voisi kartoittaa laajemmin. Tutkimuksen avulla voisi myös pyrkiä laajentamaan ja syventämään pääkaupunkiseudun kaupunkien yhteistyötä kuurojen ja kuulovammaisten lasten kanssa tehtävässä yhteistyössä.

LÄHTEET

- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 2002. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1.-4. painos. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.
- Eskola, Jari 2007. 6-8? (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Saari, Erkki & Viinamäki, Leena (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. 32-46.
- Heinämäki, Liisa 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa, Erityispäivähoito – lapsen mahdollisuus. Stakes-oppaita 58. Stakes – Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Helsingin kaupunki: sosiaalivirasto 2010a. Lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Luettu 14.5.2012 <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/P_iv_hoito/P_iv_kodit/Tuki+varhaiskasvatuksessa>
- Helsingin kaupunki: sosiaalivirasto 2010b. Erityisryhmät. Luettu 14.5.2012 <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/P_iv_hoito/P_iv_kodit/Tuki+varhaiskasvatuksessa/pk_erityisryhmat_kuvaus>
- Helsingin kaupunki: Sosiaalivirasto, 2011a. Päivähoito. Luettu 17.9.2011 <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/P_iv_hoito/P_iv_kodit/ph_tarkeaa>.
- Helsingin kaupunki: sosiaalivirasto, 2011b. Kunnalliset ja ostopalvelupäiväkodit postinumeron mukaisessa järjestyksessä. Luettu 17.9.2011 <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/P_iv_hoito/P_iv_kodit/pk_postinumeronmukaan>.
- Helsingin kaupunki: sosiaalivirasto, 2011c. Päivähoito ja esiopetus. Luettu 17.9.2011 <http://www.hel.fi/hki/sosv/fi/P_iv_hoito>.)
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Järvenpää, Jaana & Koskela, Anne 2000. Kohti tuntematonta päämäärää : sisäkorvaimplanttileikkattujen lasten kommunikointikeinojen muuttuminen. Jyväskylän yliopisto, Erityispedagogiikan laitos. Erityispedagogiikan pro gradu – tutkielma.
- Kiinteistö oy Valkea talo n.d. Luettu 13.5.2012. <<http://www.valkeatalo.fi/jarjestot.php>>

Kurki, Arja 2002. Kuulovammaisen lapsen kuntoutusohjaus. Teoksessa Lehtomäki, Elina & Takala, Marjatta (toim.). Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Oy Finn Lectura Ab, Helsinki. 68-73. (Kurki 2002, 88.)

Kuurojen Liitto ry n.d. Kysymyksiä & vastauksia kuuroudesta & viittomakielestä. Luettu 30.9.2011 <http://www.kl-deaf.fi/File/50c7df7d-f6c9-40f6-8665-5221360f8cdc/brochure_web.pdf>.

Kuuloliitto ry n.d. Päivähoidossa on kuulovammainen lapsi - opas päivähoidon henkilöstölle.

Laki lasten päivähoidosta 1973. 19.1.1973/36.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987. 3.4.1987/380.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000. 22.9.2000/812.

Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Malm, Anja (toim.). Viittomakieliset Suomessa. Finn Lectura, Helsinki.

Malm, Marita & Matero, Marja & Repo, Marjo & Talvela, Eeva-Liisa 2004. Esteistä mahdollisuuksiin – Vammaistyön perusteet. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo.

Pelkkikangas, Elina 2010. Kuulovammainen lapsi päivähoidossa. Vaasan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala. Opinnäytetyö.

Pohjola, Anneli 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Saari, Erkki & Viinamäki, Leena (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. 11-31.

Pärkö, Kristiina 2004. Kiireettömästi kielellisiin harjoituksiin – lämpimän vuorovaikutuksen tärkeydestä kielellisen kehityksen tukemisessa. Teoksessa Keskinen, Soili & Virjonen, Heli (toim.). Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Seppälä, Maarit 2002. Kuulovammainen lapsi päivähoidossa. Teoksessa Lehtomäki, Elina & Takala, Marjatta (toim.). Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Oy Finn Lectura Ab, Helsinki. 74-87.

Suomen perustuslaki 1999. 11.6.1999/731.

- Takala, Marjatta 2002. Kuulovammaisuus. Teoksessa Lehtomäki, Elina & Takala, Marjatta (toim.). Kieli, kuulo ja oppiminen – kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Oy Finn Lectura Ab, Helsinki. 25-42.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2004. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. 2. painos. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, Helsinki.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005. Stakes oppaita 56. Stakes – Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Viitala, Riitta 2000. Integraatio ja sen toimivuus lastentarhanopettajien arvioimana. Jyväskylän yliopisto: Erityispedagogiikan laitos, Jyväskylä.
- Viitala, Kaisa 2002. Etsimessä erityispäivähoito. Juvenes-Print – Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa – Määrällisen tutkimuksen perusteet. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Hyvä vastaanottaja!

Mikäli olette työskennelleet tai parhaillaan työskentelette kuulovammaisten tai kuurojen lasten kanssa, toivon Teidän vastaavan tähän kyselyyn.

Olen Teija Markkanen, sosionomi-opiskelija Kemi-Tornion ammattikorkeakoulusta, ja teen parhaillaan opinnäytetyötäni varhaiskasvatukseen liittyen. Selvitän opinnäytetyönä suomalaisen viittomakieleen painottuneen päiväkodin mahdollista tarvetta ja innostusta Helsingin kaupungissa päiväkotien henkilökunnan näkökulmasta. Tuon esille myös mielipiteenne, mitä viittomakieleen painottuneen päiväkodin olisi hyvä tarjota ja millaisia lisäkoulutuksen tarpeita henkilökunnalla on.

Helsingin kaupunki on jaettu 15 päivähoitoalueeseen. Näistä jokaisesta olen valinnut kolme päivähoitoyksikköä mukaan tutkimukseeni. Olen valinnut monenlaisia päivähoitoyksiköitä saadakseni kattavan tutkimusaineiston opinnäytetyöhöni. Tutkimuslupani on hyväksynyt Helsingin kaupungin varhaiskasvatuspäällikkö Hannele Lakkavaara.

Kysymyksiin pääset vastaamaan seuraavan linkin kautta: <http://www.webpolsurveys.com/S/00F6C54F9804A12E.par>. Avatessanne linkin kyselyn ensimmäinen sivu tulee näkyviin. Vastaaminen kestää noin kymmenen minuuttia. Kaikki halukkaat yksiköissäne voivat vastata; linkkiä voi käyttää aina uudestaan. Vastaukset annetaan nimettöminä ja ne tulevat ainoastaan minun käyttöni opinnäytetyötäni varten, minkä jälkeen minä hävitän ne. Valmiissa opinnäytetyössä hyödynnän vastauksenne niin, etteivät ne ole tunnistettavissa. Opinnäytetyöni on luettavissa internetissä Theseus-tietokannassa viimeistään maaliskuussa 2012 (<http://www.theseus.fi>).

Viimeinen kyselyyn vastaamispäivä on torstaina 8.12.2011.

Mikäli teille herää kysymyksiä kysymyslomakkeesta tai opinnäytetyötäni koskien, voitte olla yhteydessä minuun puhelimitse tai sähköpostitse.

Puh. 050-3659243

Sähköposti: [teija.markkanen\(at\)edu.tokem.fi](mailto:teija.markkanen(at)edu.tokem.fi)

Kiitos vastauksestanne!

Ystävällisin terveisin,
Teija Markkanen

Hyvä vastaanottaja!

Olen aiemmin lähettänyt Teille sähköpostiviestin koskien vastaamista opinnäytetyöhöni liittyvään kyselyyn. Toivoisin saavani lisää vastauksia, jotta aineisto olisi kattava opinnäytetyötäni varten!

Vastaamisaikaa kyselyyn olen lisännyt torstaihin 15.12.2011 asti.

Opinnäytetyöni aihe on viittomakieleen painottuneen päiväkodin tarve ja innostus Helsingissä päiväkotien henkilökunnan näkökulmasta. Tarkemmin opinnäytetyöstäni ja siihen liittyvästä kyselystä voit lukea viestin jatkoksi lisäämästäni kyselyn saatekirjeestä, jonka olette aiemmin saaneet sähköpostilla. Vastaa myös mielelläni kysymyksiinne puhelimitse tai sähköpostitse, yhteystietoni ovat jäljempänä.

Kyselyyn pääsette vastaamaan saatekirjeessä olevan linkin kautta tai seuraavasta linkistä: <<http://www.webpolsurveys.com//S/00F6C54F9804A12E.par>>.

Ystävällisin terveisin,

Teija Markkanen

Puh. 050-3659243

Sähköposti: teija.markkanen(at)edu.tokem.fi

Liite 3. Saatekirje, kun sain tiedon, etteivät linkit toimineet.

Hei päiväkotien henkilökunta!

Liittyen opinnäytetyöhöni viittomakieleen painottuneesta päiväkodista, olen saanut tiedon, että kyselyyn johtava linkki ei ole auennut useammassa päiväkodissa. Pahoitteluni!

Seuraavassa linkki on hieman eri muodossa, joten toivon sen aukeavan useammalla tietokoneella: <http://www.webropolsurveys.com//S/00F6C54F9804A12E.par>. Kiitos palautteesta! Toivon teidän antavan palautetta myös tällä kertaa kyselyn toimivuudesta!

Teknisistä ongelmista johtuen viimeinen vastauspäivä on siirtynyt perjantaiksi 16.12.2011!

Linkki opinnäytetöiden Theseus-tietokantaan ei myös toimi kaikilla koneilla alkuperäisessä viestissä, joten seuraavassa osoite uudessa muodossa: www.theseus.fi.

Kiitos paljon kiinnostuksestanne opinnäytetyötäni kohtaan!

Ystävällisin terveisin,

Teija Markkanen

Puh. 050-3659243

Sähköposti: [teija.markkanen\(at\)edu.tokem.fi](mailto:teija.markkanen(at)edu.tokem.fi)

-SIVU 1-
Vastaajan

1. Ikänne

- alle 25 vuotta
- 25-35 vuotta
- 36-45 vuotta
- 46-55 vuotta
- yli 56 vuotta

2. Pohjakoulutuksenne (voitte valita useita)

- toisen asteen ammatillinen
koulutus/opistoasteinen koulutus
 - ammattikorkeakoulutus
 - yliopisto
 - ylempi ammattikorkeakoulutus
 - muu, mikä?
-

3. Nykyinen työtehtävänne

- lastenhoitaja
 - henkilökohtainen avustaja
 - ryhmäkohtainen avustaja
 - lastentarhanopettaja
 - erityislastentarhanopettaja (myös kiertävä,
resurssi ym.)
 - johtaja
 - muu, mikä?
-

4. Millaista lisä- tai täydennyskoulutusta olette hankkineet?

5. Millaista lisä- tai täydennyskoulutusta koette vielä tarvitsevanne?

-SIVU 2-

Ajatelkaa yksittäistä kuulovammaista/kuuroa lasta vastatessanne seuraaviin kysymyksiin.

6. A. Toimiessanne kuulovammaisen/kuuron lapsen kanssa, oliko lapsi

- erityisryhmässä
 - integroituna tavallisessa lapsiryhmässä
 - integroidussa pienryhmässä
 - muussa, missä?
-

B. Arvioikaa asteikolla 1-5 kuinka toimiva ratkaisu mielestänne oli?

1=Erittäin toimiva, 5= Ei toiminut lainkaan.

1	2	3	4	5
☐	☐	☐	☐	☐

7. Mainitkaa asioita, jotka toimivat hyvin lapsen päivähoitopaikassa?

8. Mainitkaa asioita, joita tulisi kehittää?

9. Mitä kommunikointikeinoja ja apuvälineitä käytettiin? (Voitte valita useita)

- kuulolaite
 - sisäkorvaimplantti
 - tukiviittomia
 - viittomakieli
 - huulioluku
 - puhuttu suomenkieli
 - kuvakommunikaatio
 - muuta, mitä?
-

10. A. Minkä tahojen kanssa olette lapsen asioissa tehneet yhteistyötä?

- kuntoutusohjaajan
 - lääkärin
 - puheterapeutin
 - terveydenhoitajan
 - psykologin
 - erityislastentarhanopettajan
 - muun, minkä?
-

B. Arvioikaa, kuinka toimiva yhteistyö oli.

	hyvää	puutteellista	huonoa
kuntoutusohjaaja	☐	☐	☐
lääkäri	☐	☐	☐
puheterapeutti	☐	☐	☐
terveydenhoitaja	☐	☐	☐
psykologi	☐	☐	☐
erityislastentarhanopettaja	☐	☐	☐
muu, mikä?	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐

C. Kertokaa yhteistyön kokemuksista ja mahdollisista kehittämistarpeista.

11. Millaisia palveluja viittomakieleen painottuneessa päiväkodissa tulisi mielestänne olla?

Haastattelurunko

1. –Itseni ja opinnäytetyön aiheen esittely lyhyesti.

-Salassapidosta ja materiaalin hävittämisestä.

- Kiitokset haastattelumahdollisuuden saamisesta.

2. Haastateltavien esittely

- nimi, nykyinen työtehtävä, työkokemus ja pohjakoulutus.

3. Onko teillä työkokemusta kuulovammaisten/kuurojen lasten kanssa toimimisesta?

→millaista kokemusta? onko kokemusta viittomakielestä?

→ millaista lisä-/täydennyskoulutusta olette hankkineet?

→ millaista lisä-/täydennyskoulutusta koette tarvitsevanne?

4. Kuinka Helsingin kaupungissa järjestetään kuulovammaisen/kuuron lapsen päivähoito?

(erityisryhmässä, integroituna tavallisessa lapsiryhmässä, integroidussa pienryhmässä tms?)

→onko mielestänne toimiva ratkaisu?

→mikä asia toimii hyvin/mitä tulisi kehittää?

→ paljon yhteistyötahoja, kuinka kehittää?

5. Kerro viittomakieleen painottuvan päiväkodin ideasta.

→Miltä kuulostaisi? Mikä toimii? Mitä lisäisit? Mitä poistaisit? Onko todennäköistä, että tällainen voisi olla olemassa? Voisitko olla siellä töissä? Millaisia palveluja tulisi sisältää?

6. Olisiko lisättävää?

7. Kiitos paljon haastatteluun osallistumisesta!